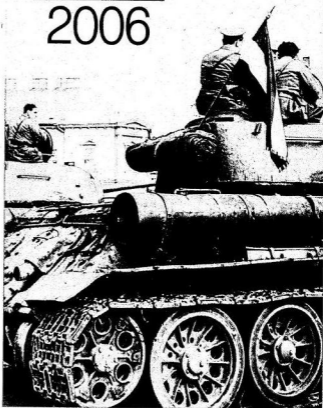

BAJAI HONPOLGÁR

2006. október

XVII. évfolyam 10. (192.) szám

1956
2006

Baja főtere, 1956. október 26. Egy kora délutáni békés pillanat

A bajai önkormányzat lapja

XI. évfolyam 20. szám • 2006. október 2.

ÖNKORMÁNYZATI TÁJÉKOZTATÓ

A bajai építési és
közvetítői társaságok
szolgálatát a köznevelési
és szociális bizottság
szervezte a helyi önkormányzat
szolgálatára.
1956. október 26. és 27. napján

Közös ünnepi kiadvány

1956. október 26.

magyar függetlenség
és szabadságáért

50. évfordulójára emlékeztetőül

Fél évszázad múltán

Amikor e sorok megjellemek, még nem tudhatjuk, hogy a nemzet az ünnep rangjához illő méltósággal vagy aktuálpolitikai vitáktól terhelten ünnepli-e meg az 1956-os forradalmat és szabadságharc 50. évfordulóját. Fél évszázad telt el a dicsőséges októberi-novemberi napok óta, és október 23. immáron több mint másfél évtizede hivatalos nemzeti ünnepünk. 1956 eseményei azonban máig sem kerültek méltó helyükre a magyar köztudatban. Október 23-át költészszerben évről évre megünnepeljük ugyan, de a forradalom eseményei nem váltak ugyanígy nemzeti öntudatunk részévé, mint ahogy az államalapítás vagy éppen a másik forradalom, 1848 ünnepe; a szabadságharc hőseinek és mártírjainak nevét is alig ismerik a fiatalok.

Pedig kevés olyan eseménye van 20. századi történelmünknek, amelyre fenntartások nélkül büszkék lehetnénk. 1956-ban olyasmi sikerült, ami abban az évszázadban talán soha: a Rákosi-rendszer, a sztálini politika és a szovjet függés elleni küzdelem egységbe formálta a nemzetet. Az októberi napokban – Vas Istvánt idézve –, „értelme lett értelmenlét igéknél”, a korszakban is sokszor kimondott, de kiüresedett szavak (szabadság, összefogás, nemzet, demokrácia) új, valódi értelmet nyertek. Olyan eseményt sem sokat tudunk felsorolni a magyar történelemből, amelyekre igazán felfigyelt volna a nagyvilág. A forradalom ilyen volt: a szabad világ a kis nemzet gigási küzdelmét tisztelte a forradalom napjaiban, amely – ha csak ideiglenesen is – rést ütött a rettegett szovjet világbirodalom rendhívtelennek tűnő bástyáján. Büszkék lehetnénk rá azért is, mert a felfigyelést hibetelen mennyiségű sérelem, a sztálini rendszer által az emberen végrehajtott jogtalanságok, büncselekmények ellenére sem a kegyetlen bosszúállás, értelmenlét pusztítás, hanem egy emberibb, igazságosabb világ felépítésének vágya jellemezte. A nemzet néhány nap alatt képes volt olyan célok megvalósítására, amelyeknek korábban évtizedig a kimondása is kockázatos lett volna. A főváros forradalmával egyidejűleg vidéken is demokratikus átalakulás vette kez-

detét, a felülről kinevezett pártmunkások helyét pár nap alatt a nép bizalmas élvezetők vették át. A „magyar október” mégis mintha még mindig tabuság lenne.

Generációknak – de még az évekkel előttünk járóknak sem – nem lehet közvetlen személyes emléke a forradalomról, és tanulmányaink révén kevés ismeretet szerezhettünk róla. Tankönyveink a történeteket tudatosan meghamisítva vagy legalábbis az igazságot elhallgatva mesélték „az ellenforradalomról”, majd a rendszerváltás hajnalán – mint „problémás tananyagot” – egy időre száműzték is a törzsanyagból. Tanfolyamaink nem mesélhettek nekünk tanórán a kivégzések idején hozták hasonló körül fialtalokról, nem tölük tudhatunk meg, kik voltak a Pongrácz testvérek vagy a legendás „Szabó bácsi”, és Nagy Imre nevét is alig ejthették ki a szájukon. Akik csak az iskolából szereztek történelmi tájékozottságukat, azok semmit sem tudnak a forradalomról.

Amikor ma 1956 szóba kerül, az ifjabb generációk csak a forradalom öröksége fölötti marakodást észlelik. Nem értik, miképp lehet az, hogy akik annak idején egy oldalon harcoltak, nem értenek szót egymással. Sokan érzik úgy az egykori ötvenhatosok közül is, hogy „elorozták tőlük az ünnepet” olyanok, akiket nem ért súlyos megtorlás, valójában nem is voltak bűsök, vagy éppen olyanok, akiket éppen azok szellemi örököseinek tartanak, akik a forradalom bukásából húztak hasznot. A rendszerváltás óta szabadon elkezdehetünk, az eseményeket történészek szabadon kutathatják, de az áhítat és tisztelt helyett még ma is vita és gyűlölködés ármékolja be az ünnepet.

A nemzeti közvélemény ma sem egységes a forradalmi események megítélésében. 1956-nk szavakban ma mindenki örököse, csak mindenki mást fedez fel benne önmaga számára vállalható örökségként. Ez akár szép is lehetne így, ha nem vezetne az eltérő állásponton lévő kirekesztéshez és gyakran a történelmi tudatos meghamisításúhoz vagy relativizálásúhoz. Persze ne higgyük, hogy 1956-ban hosszabb távon ugyanazt akarták a Nagy Imre körül csoportosult pártellenzék hívei, az elégedetlenségéből fegyvert fogó „pesti srácok”, az újjászerveződő demokratikus pártok vezetői, a vállalati öngazdálkodás elvét komolyan gondoló munkástanácsok tagjai, vagy éppen a bürtönéből szabaduló Mind-azonban József bíboros alaposab restaurációban bízó hívei és azok a tízezerk, akik az

események sodrába keveredve szinte véletlenül váltak a forradalom résztvevőivé. De a november 4-éig eltelt alig két hét nem az ellentéteket, hanem a közös értékeket és a közösen elutasított rendszer iránti elégedetlenséget hozta a felszínre.

A Kádár-korszakban születtek és felnőtt nemzedékek számára az évtizedekig ugyanbaltogott forradalom nem válhatott alapélménnyé. A hetvenes évek viszonylagos jóléti élvező fiatalok közül sokan már nem a forradalmat követő megtorlás véreskezű irányítóját, hanem „a jószág Kádár apának” látják az állampárt első számú vezetőjében. A „Jegvidámabb barakk” iacki létezőtönsgükdert veszte utólag mintha megbocsátott volna azokról a tettekről, amelyek nem őket sújtották, s amelyekről eleve nem sokat hallhattak. És ha utóbb mégis szóba kerül a megtorlás, máig elintézhető ázár – tévesen –, hogy szovjet kívánságra történt.

1989-ben a forradalom eseményei rövid időre az érdeklődés homlokterébe kerültek, ám az 1956 iránti érdeklődés szöta megkopott. Az újabb nemzedékek más mentalitást tanultak meg a hatvanszázad hetvenes éveiben: a forradalmi hevületet az alkalmazkodás belső parancsa váltotta fel, és ennek jegyében megkérdőjelezték a Kádár-rendszert. Sok tekintetben ma is az akkor elajátított értékre szerint szemlélik a világot. Nem tisztelnek itélkezni a fegyver felett, de tény, hogy ebben az értékrendben az elvei mellett a hallábtüntetés árméykában is kitartó Nagy Imrénék, a sokszoros szovjet túlerő ellen a reménytelen fegyveres harcot felvállaló pesti srácolnak vagy éppen a társadalmi vitákat komolyan gondoló Tinczós Gábornak nem nagyon jut hely.

Am azt hiszem, hogy egy nemzetnek – még egy ilyen antihősköztől hemzsegő században is – szüksége van hősekre és példaképekre. Bizom benne, hogy az 1956-os forradalom és szabadságharc egyszer a közös nemzeti hagyomány részévé válik, és az utánuk következő nemzedékek jellemét talán ötvenhatos hőskö példája is formálja majd. Történelmünk eme „iszított viharának” a politikumból kiszakadva kell elryernie az őt megillető helyet. Ehhez elsősorban az események objektív, minál bővebb feltárása vezet fel. Lapunk mostani száma a forradalom emléke előtt tisztelg abban a reményben, hogy a manapság mindent átható érdektelenség helyett tisztán, az esemény valódi jelentőségéhez méltón tudunk ünnepelni.

Dr. Mayer János

1956 – Boldog keserűség

Ötven év. Az emberiség történetében egy villanásnyi idő, nekünk majd egy élet-hosszat kitevő léharc: öröm-bánat, születés-halál, süllyedés-emelkedés, züllés és nemesbedés, reménykedés és kiábrándulás, csüggedés és nekivuzdulás, büszkeség és szegény, hívó lelkesedés és keserű csüggedés. Mindezt egyenként és a társadalmi, nemzeti közösség tagjaként éltük át és túl – már aki. A túlélők, mi, lelkünkben, egész lényünkben akarattalul is őrzött 56-os emlékeknek is köszönhetjük megmaradásunkat, hiszen értelmezze bárhogy a történettudomány az október-novemberi események jellegét (népfelkelés, forradalom, szabadságharc, „ellenforradalom”), mindaz, ami történt, a magyar nép életeterejének, élni akarásának legfényesebb, legmeszezebb világító megnyilvánulása volt, energia, amelyet az egymást követő generációk öntudattalul is átplántálnak a soron következőknek. Lényegét csak átélni lehet(ett), tanulságait viszont tudni kell. Érzelem és értelem kart karba öltve járvá szolgálhatja csak a nemzeti öntudat törtélen ápolását és erősítését. Mert csak kendőzsetlen önismerettel bíró és ugyanakkor erényeire és teljesítményeire joggal büszke nemzet remélheti fennmaradását az immáron 6,5 milliárdnyi embertenger létközdelme közepette.

Az ötvenedik évforduló kiemelkedő alkalom az önvizsgálatra, ismereteink bővítésére és megszüldítésre, élményeink és tudásunk közvetlen, fiatalokat is megérintő módon történő átadására, megalapozott élet- és nemzetfelelős tervek kovácslására és mindenekelőtt az előbbieket együttesen szolgáló cselekvés visszavonhatatlan elhatározására.

Baja polgárainak sem lehet más feladata. Helytálltak a népfelkelés idején, hajlandók voltak forradalmi tettek végrehajtására, szívesen ellenálltak a kommunista ellenforradalomnak, és tiszteletet parancsoló bátorsággal vállalták egy eleve vereségre ítélt gyűveves harc minden következményét. Azok pedig, akik élettik veszélyeztetése miatt a haza elhagyására kényszerültek, szerte a világban becsületes munkával növelték a magyar nép jó hírét. Főhajtás az innep alkalmából is mindannyiunk előtt.

Nem ünneprontás feltenni azt a kérdést, megtették-e Baján mindent 56 emlékeinek győjtése, ápolása, megismertetése, lényegének megértése, tanulságainak a nemzetépítés szolgálatába állítása érdekében? Én erre csak szorongva tudok válaszolni, de

Bálint Attila: Gyertyagyfű és hullócsillag

nem hiszem, hogy minden lehetőséget kihasználtak azok, akiknek erre módjuk lett volna. De vajon miért volt ez így? És napjainkban, ezekben az ismét keserves időkben, változik-e a helyzet?

Ki tudja hányadszor, de ismét sorsdöntő időkben élünk. Jövőknek továbbra is a világerők mozgása, nemzetünk erkölcsi-tudati-fizikai állapota, cselekvőképessége és -készsége, a vilázzott vezetői rátermettsége és felkészültsége határozza meg. Ne késlekedjünk 56 üzenetét – különös alaposággal tanulmányozva a legfőbb

történeti-politológiai irodalmat – ezekkel a szükségletekkel kapcsolatban hasznosítani. Ne engedjük senki és semmi által elterelni figyelmünket az egész nemzet jövőjével összefüggő kérdésekről, és tegyük meg mindent azok helyi, legkedvezőbb, jövőbe tekintő megoldása érdekében. Baja polgárainak elsőrendű nemzeti feladata a város felvirágoztatása. A forradalom és szabadságharc emléke is segíten minden bajai honpolgárt e nemes és egyedül emberi célok kiteljesítésében.

Gergely Ferenc

A forradalom bajai eseményeinek krónikája

Előzmények

1956 nyarán, kora őszén forrongott az ország. A parasztságot sanyargató beszünteltetésű kötelezettség és a munkások nyomorító teljesítménymórká miatti elégedetlenség túl egyre inkább a diktatórikus rend alapjait érintették a tiltakozások. A változások követelésében elsősorban az értelmiség vállalt szerepet. Rákosi kényszerű félrelépítése (július) után a párt fő korifeusai úgy igyekeztek visszafogni az elszabaduló indulatokat, hogy együttműködést ígérve, az elmúlt évek hibáit ostromozva nyújtsanak arcot öltöttek. Az új taktika része volt annak a nagyszabású tanácskozás-sorozatnak kezdeményezése is, amelyet szeptember és október első felében országsszerte rendeztek. Az összejöveteleket a Hazafias Népfőnter helyi bizottságai szervezték, vízárdítót általában a párt központi vezetőségének küldötték le. A szellemet azonban már nem lehetett visszafogdosni a palackba.

Többek a tiszti klub színháztermében tartották meg az értelmiségi nagygyűlést. A Bács-Kiskun megyei Népjúság október 11-én, szűkre szabott tudósításából is kitűnik, hogy az egy-két nappal korábbi összejövetelet mintegy 400 résztvevője nem az elvárt, jámbor megbékéltetést képviselte. A felszólalók örökön át sorolták a gazdasági anomáliákat, az elkieserítést alacsony béreket, a nyilvánosság korlátait, és követelték a törvénytelenségek elkövetőinek felelősségére vonását, a személyi szabadság tisztelbentartását.

A Népjúság két nappal később egy másik bajai eseményről közölt hírt: „Baján a munkás és értelmiségi fiatalok megalkották a Petőfi Kört, vitaforumunkat”. A lap szerint programjuk a városfejlesztés tervének, a fiatalok lakáskérdésének megtárgyalása és országos hírű emberek, így Déry Tibor meghívása. (*Lásd Száz István visszaemlékezését, II. oldal.*)

A bajai október hangulatát visszaidézve az akkor tizenhétéves és B. Farkas Tamás filmrendező tömören ennyit mondott: „Valami izzott a levegőben”. Így volt.

Október 24.

A korán kelők már hajnalban értesülhettek arról, hogy Budapesten gyégyeres harc folyik. A rádió fél óráig újra és újra sugározta a képtelenség tünd közleményt: „Ellenszervezetek, reakciós elemek gyégyeres támadást intéztek középületeink ellen, és megármadták korbáttal alakulatainkat.”

Másod le és terjesztő a magyar dolgozók között!

A MEFESZ Elnöki Bizottságának közleménye a következőkben (főbb politikai, gazdasági és eszmei pontjai):

1. Az Országos Munkáspárti Bizottság közleménye a következőkben: a bűntörvényekkel szembeni harcot.

2. A Magyar Dolgozók Pártjának közleménye a következőkben: a párt, közleg és központi vezetők elleni támadások, ezek a legveszélyesebbek, mert a pártvezetés és a pártvezetés elleni támadások az országos Munkáspárti Bizottság feladata.

3. A Kormányzat közleménye a Magyar Dolgozók Pártjának közleménye a következőkben: a pártvezetés elleni támadások, ezek a legveszélyesebbek, mert a pártvezetés és a pártvezetés elleni támadások az országos Munkáspárti Bizottság feladata.

4. A Kormányzat közleménye a Magyar Dolgozók Pártjának közleménye a következőkben: a pártvezetés elleni támadások, ezek a legveszélyesebbek, mert a pártvezetés és a pártvezetés elleni támadások az országos Munkáspárti Bizottság feladata.

5. A Kormányzat közleménye a Magyar Dolgozók Pártjának közleménye a következőkben: a pártvezetés elleni támadások, ezek a legveszélyesebbek, mert a pártvezetés és a pártvezetés elleni támadások az országos Munkáspárti Bizottság feladata.

6. A Kormányzat közleménye a Magyar Dolgozók Pártjának közleménye a következőkben: a pártvezetés elleni támadások, ezek a legveszélyesebbek, mert a pártvezetés és a pártvezetés elleni támadások az országos Munkáspárti Bizottság feladata.

7. A Kormányzat közleménye a Magyar Dolgozók Pártjának közleménye a következőkben: a pártvezetés elleni támadások, ezek a legveszélyesebbek, mert a pártvezetés és a pártvezetés elleni támadások az országos Munkáspárti Bizottság feladata.

8. A Kormányzat közleménye a Magyar Dolgozók Pártjának közleménye a következőkben: a pártvezetés elleni támadások, ezek a legveszélyesebbek, mert a pártvezetés és a pártvezetés elleni támadások az országos Munkáspárti Bizottság feladata.

9. A Kormányzat közleménye a Magyar Dolgozók Pártjának közleménye a következőkben: a pártvezetés elleni támadások, ezek a legveszélyesebbek, mert a pártvezetés és a pártvezetés elleni támadások az országos Munkáspárti Bizottság feladata.

10. A Kormányzat közleménye a Magyar Dolgozók Pártjának közleménye a következőkben: a pártvezetés elleni támadások, ezek a legveszélyesebbek, mert a pártvezetés és a pártvezetés elleni támadások az országos Munkáspárti Bizottság feladata.

11. A Kormányzat közleménye a Magyar Dolgozók Pártjának közleménye a következőkben: a pártvezetés elleni támadások, ezek a legveszélyesebbek, mert a pártvezetés és a pártvezetés elleni támadások az országos Munkáspárti Bizottság feladata.

12. A Kormányzat közleménye a Magyar Dolgozók Pártjának közleménye a következőkben: a pártvezetés elleni támadások, ezek a legveszélyesebbek, mert a pártvezetés és a pártvezetés elleni támadások az országos Munkáspárti Bizottság feladata.

13. A Kormányzat közleménye a Magyar Dolgozók Pártjának közleménye a következőkben: a pártvezetés elleni támadások, ezek a legveszélyesebbek, mert a pártvezetés és a pártvezetés elleni támadások az országos Munkáspárti Bizottság feladata.

14. A Kormányzat közleménye a Magyar Dolgozók Pártjának közleménye a következőkben: a pártvezetés elleni támadások, ezek a legveszélyesebbek, mert a pártvezetés és a pártvezetés elleni támadások az országos Munkáspárti Bizottság feladata.

15. A Kormányzat közleménye a Magyar Dolgozók Pártjának közleménye a következőkben: a pártvezetés elleni támadások, ezek a legveszélyesebbek, mert a pártvezetés és a pártvezetés elleni támadások az országos Munkáspárti Bizottság feladata.

16. A Kormányzat közleménye a Magyar Dolgozók Pártjának közleménye a következőkben: a pártvezetés elleni támadások, ezek a legveszélyesebbek, mert a pártvezetés és a pártvezetés elleni támadások az országos Munkáspárti Bizottság feladata.

17. A Kormányzat közleménye a Magyar Dolgozók Pártjának közleménye a következőkben: a pártvezetés elleni támadások, ezek a legveszélyesebbek, mert a pártvezetés és a pártvezetés elleni támadások az országos Munkáspárti Bizottság feladata.

18. A Kormányzat közleménye a Magyar Dolgozók Pártjának közleménye a következőkben: a pártvezetés elleni támadások, ezek a legveszélyesebbek, mert a pártvezetés és a pártvezetés elleni támadások az országos Munkáspárti Bizottság feladata.

19. A Kormányzat közleménye a Magyar Dolgozók Pártjának közleménye a következőkben: a pártvezetés elleni támadások, ezek a legveszélyesebbek, mert a pártvezetés és a pártvezetés elleni támadások az országos Munkáspárti Bizottság feladata.

20. A Kormányzat közleménye a Magyar Dolgozók Pártjának közleménye a következőkben: a pártvezetés elleni támadások, ezek a legveszélyesebbek, mert a pártvezetés és a pártvezetés elleni támadások az országos Munkáspárti Bizottság feladata.

A kéziratos példány a bajai nyitott munkások szakszervezeténél

A bajai helyi önkormányzatnál felsőbb parancsra 3 órákor riadóztat rendelkezett el. A 25. lévszervezet katonái délelőtt 10-ig megszállják a város fontosnak ítélt objektumait. A lakosság ebből annyit érzel, hogy a posta, a bank, a pártház, a tanácskóza stb. előtt géppisztolyos őrkök állnak.

Az utcákban, hivatalokban, üzletekben, iskolákban a munka a megszokott ritmusban folyik, de közben mindenki, ha csak mód van rá, a rádió híreit figyeli. Munka után már a külföldi magyar nyelvi adást is. Azokból értesültek a harcok méreteiről és a diktátúra gyűlölt jelképeinek, Sztyálin-szoborainak előző esti ledöntéséről.

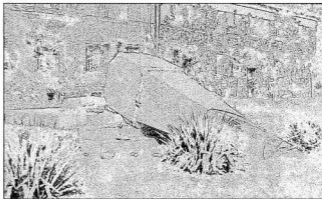
Reggel dr. Hollós Sándor ügyvéd a Vas-és Fémipari Vállalat dolgozóit előlt felvessza a MEFESZ műszaki egyetemi diák-nagygyűléseinek 16 pontos határozatát, amelyet 23-1 budapesti újtárló hozott magával. A bajai nyomda, feltehetően az 5. kérsésre, talán már sznap kinyomtatja az ifjúság követeléseit. A röplapnak a következő napokban nem kis szerepe volt a forradalmi hangulat fellobbantásában, és a helyi követelések kialakításában.

A délelőtti folyamán a városi pártbizottság titkára megbeszélére hívja a Petőfi Kör elnökét (Bonzocsi Miklós): A Petőfi Kör Bajai, Bajai Horgolgar, 1991. október.

Október 25.

Az 1. számú ügyvédi munkaközösség tagjai délutánra tanácskozáisra hívják a város értelmiségének képviselőit. A megbeszélés célja helyzetértékelés és közös álláspont kialakítása a város nyugalmának megőrzésére.

A Tóth Kálmán teret és környékét a híreiktől felzaklatott, beszélgető, vitatkozó csoportok töltik meg. Késő délutánra a tömeg létszáma becslések szerint meghaladja a kétezeret. A lövészcseved parancsnoka két tebergépkocsival fegyvereseket rendel ki a csoportosulás feloszlatására. Sikere esélye sincs: az emberek rájuk sem hederítenek, a katonák pedig nem hajlandók erőszakot alkalmazni. A tüntetők követelik, hogy a pártbizottság vonja be épületéről a vörös zászlót. Megtörténik. Ezután megfogalmazódik az új jelszó: „Tüntessük el mi is a Sztálin-szobrot!” A tömeg a Déri-kert Széchenyi utcai kapujához tódul. Valaki a 16 pontot olvassa. Az emberekben nincs félelem. (Nem tudnak az aznapi, sok-sok életet követelő Kossuth téri sortűzről.) A kapu zárva. Öten-hatan átugranak az alacsony kerítésen, és nemsokára hozzák az oszlopáról kimozdított bronz mellszobrot. Valaki kitalálja: „Dobjuk a Sugóviczába!” A lelkes vonulás groteszk mozzanatoktól sem mentes. B. Farkas Tamás: „Elindultunk a Sugóvica-híd felé. Megszoktuk, hogy menet közben énekelni kell. Énekel-tük tehát, amit tudunk: a Gábor Áron rész-ágyúját, valami népdalt, sőt azt is, hogy Rablanc a lábom nehéz volt, de szétörté bízskén a nép. Amikor azeóban odaértünk volna, hogy éljen Lenin és a nép, a nóta elakadt, és azt kiabálta mindenki, hogy éljen a nép, éljen a nép. A Sztálin-szobor vízbe dobása után nagy éljenzés volt, aztán a város-
háza elé mentünk.” Az épület tetéről,

Az obeliszk másra csak ledől (Fotó: Füleki János)

ha ügyvel-bajjal is, lekerül a vörös csillag, Maróczy Géza és társain kívül a pártbizottság „segítőkéz” tagjai is cibálják, hogy megszabadítsák a tartóvasaktól. A népharag a következő órában végigsöpör a városban, megtörténik a középületek „csil-lagralanítása”. A Népköztársaság (ma Kéz-társaság) téri, a szovjet hadsereg dicsősé-gét hirdető megpynyvázott obeliszket a se-gítségül hívott teherautó erejével sem siker-ül akkor ledönteni, de a tettvégytől fíntöt ürmeget ez nem csüggeszti. A közeli tanf-őlképző kollégistái is magával csábítva a Posztógyárhoz vonul a menet. Végül a dél-utáni műszakot befejező munkások is fellelkesítve, velük együtt vonul vissza a városközpontba. Aki csak tantéja volt a nap történéseinek, az is azzal az érzéssel térhe-tett haza, hogy valami nagyszerű, sorsfo-rdító élményben volt része.

(A nap eseményeihez lásd: Dr. Dániel József: *Érik a gyümölcs*, Bajai Honpolgár, 1996. november. – Dr. Pap István: *Bele-szóródottam a történelembe*. Lapunk e szá-mának 12. oldalán – Gergely Ferenc: *Bajja, 1956*. A szerző magánkiadása, 1997. A kö-zel 300 oldalas, adatgazdag mű a forrad-lom bajjai eseményeinek minden mozzana-tát részletesen tárgyalja.)

Október 26.

A bajai forradalom legmozgalmasabb napja. Korá délelőtt a vonatkert felől tünte-tő menet indul a városközpont felé. A hoz-zá csatlakozó üzemi munkássággal, diákif-júsággal, a hivatalok, üzletek dolgozóival egyre dagad a tömeg. Jelszavakat kiabálva („Ki az oroszokkal!”, „Rákosinak kötelet, magyaroknak kenyeret!”, „Aki magyar, ve-lünk tart!”) felszabadultan, lassan vonul a legalább 6-8 ezrenyi ember a Béke (ma

Szentháromság) térre. Ott éri be őket a Posztógyár több száz csoportja. A ta-nácsközség erkélyén megjelennek és szólni akarnak a párt és a tanács vezetői, de a tö-meg lehurrogja őket. Ettől kezdve gyorsan peregenek az események. A munkásság kül-döttei leváltják a tanácselnököket, és helyére dr. Vágvölgyi Ferencet, az egészségügyi osztály vezetőjét választják meg. Megke-zdődik az új hatalmi szervek kialakítása, a közigazgatási bizottság, a gazdasági tanács és a honvédelmi bizottság megszervezése. A Posztógyánt követve (ott már reggel megtörtént) néhány üzemben megválaszt-ják a munkatársakat. Erre a következő na-pokban mindenütt sor kerül.

A téren hullámmozó tömeg meghallgatja a Nemzeti dalt (az erkélyről egy tanítóképzés-fű mondja), a Himnusz éneki, majd új olt talát: „Menjünk a vasküri úti laktanyához, nyerjük meg a katonákat!” „Koszorúzzuk meg a háború után a hadifoglyoltiborban meghaltak emlékművét!” A laktanya elé özőnlő sokaság nyugtalanítja az ezredpa-rancsnokot. A kerítésen belül hosszú vonal-ban, egymástól 5-10 méter távolságban fel-sorakoztatja az egyik századot, és felszólítja a tömeget, ne közeledjen a kapuhoz. A heve-sebbek a tűzkészültségre elrendelésére sem ro-galmak, be akarnak vonulni az udvarra. A hadosztályparancsnok tilparancsot követel, de arra mégsem kerül sor. (Ugyanezen a na-pon a mosonmagyaróvári határon laktanya-ról leadott sortűznek ötvenöt halottja és több mint száz sebesülte volt, a miskolci rendőr-ség előtt pedig kétféle tüntető veszette éle-tét.) Hosszas alkodozás után az ezredpa-rancsnok engedélyezi, hogy a tartalékos tiszti kiképzésen levő egyetemista zászlóalj kivonuljon. Azt reméli az egyezkedésben részt vevő Nagy Istvánnal együtt, hogy a

A szobor nélkül posztaniens

A tüntető tömeg elindul a vasküti úti laktanya felé. Fotó: Bérci László (A Tűr István Múzeum gyűjteményéből)

menetelő egység a tüntetőknél legalább egy részét magával vonzza a város felé. Egyúttal segítséget kér a szegedi úti harcokszínterrel. A három-négy T-34-es tank nem retenti meg a tüntetőket, de eltereli figyelmüket a lövészlaktanyáról. Fiatlok kapuszkodnak a harcokszíkra, barátkoznak a bennük levő katonákkal, nemzeti zászlót tűznek a monst-rumok tornyára. Atrocitás nem történik. A harcokszik visszafordulnak és a tüntetőktől kísérvé becsoörtnek a Béke térre.

Néhány forradalmi lázban égő fiatal-em-ber a harcban álló Budapest fegyveres tá-mogatását tervezi. Csatlakozásra szólítják fel a vállalkozó szelleműeket, és fegyver-eket követelnek. A Katonai Bizottság nem akar fegyvert adnia tapasztalatlan, kikép-zetlen fiatalok kezébe. Talán csak időhü-zisként (?) sorozást hirdet. A mégis felso-rakozó hét busz és két teherautó ennek el-lenére megtelik tette kész fiatalokkal, köztük számos egyetemista katonával. Az

úti cél az utolsó pillanatban megváltozik. A konvoj fél hat tájban Kalocsára indul. (Lásd Salmi József visszaemlékezését a 16. oldalon.)

(A nap eseményeihez: Dr. Dániel József: *Az ifjúság forradalma*. Bajai Honpolgár, 1996. december – Bálint László: *Enklézés egy régi őszre*. 1. Bajai Honpolgár, 2003. október – Dr. Vágvolgyi Ferenc: *Ezerkilencszázötvenhat októberé Baján 1-2. rész*. Bácskapocs, 1989. I. évf. 22. és 23. szám.)

A „megszelídített” harckocsik Bogdán Lajos felvétele

A laktanya előtt Burdny Károly fotói

Kora délutáni béke Bogdán Lajos felvétele

JÓPÉL TÜRÖS VEZET ÁRÁ (1948)

OKTÓBERI IFJÚSÁG

A BAJAI IFJÚSÁGI TANÁCS LAPJA

Testvérek, Polgártársak!

Kivételez időkben élünk! A magyar nép a budapesti ifjúság kezdeményezésére megkezdte és rendkívül széles körű munkát követő napok óta folytatja harcát az önálló független, demokratikus Magyarorszáért. Ilyen körülmények között a lakosság tájékoztatása rendkívül fontos. Ezért határozta el a Bajai Ifjúsági Tanács, hogy helyi kezdeményezéssel lépjen elő, amelyben tájékoztatja a lakosságot az országos és helyi eseményekről, a Forradalmi Tanács és a Bizottságok rendeleteiről.

A magyar nép nagy költőinek, Petőfinek és ismert szavait választottak jelmondatul. Ezek is kifejezően akarjuk juttatni, hogy a harc az egész magyar nemzet érdekében folyik és az Októberi Ifjúság méltó akar maradni a Márciusi Ifjúsághoz!

Az új tanács tagjai:

Forradalmi tanács

Bécsi: Székely István
Tudaji: Varga János
Sik: Csaba
Tóth: Mihály

Kezdeményező bizottság

Széchenyi László oszt.
Szerkesztő: János
Földes: István oszt.
Bajai: István oszt.
Házy: László
Kovács: István
Varga: János
Székely: István
Tudaji: János

Támogatások:

Dr. Vassóczy Ferenc
Művelődéstudományi Bizottság:
Dr. Bakóczy Péter
Bajai Gőz- és Villám:
Ózka Árpád

Kezdeményező bizottság

János
Kovács
Dr. Vassóczy Ferenc
Földes
Szerkesztő: János
Bajai: István oszt.
Házy: László

Kezdeményező tanács:

Házy: László
Bajai: István oszt.
Földes: István

BUDAPESTIEK!

A bajai ifjúság és Baja dolgozó népe mély részvételt fejez ki a szabadságharcban elesett fiatalokért és munkásokért

A bajai ifjúság és dolgozó népe körlevele:

1. Független, önálló Magyarországot.
2. A szovjet csapatok azonnali kivonását.
3. Az ország demokratizálását.
4. A munkások és a polgárok legmagasabb szabadságát.
5. Visszafelé a szovjet csapatok kivonására.
6. Föld, víz, erdő és az ország minden székely népe számára.
7. A besorozási megújítását.
8. A szovjet csapatok kivonására.
9. A munkások és a polgárok legmagasabb szabadságát.
10. A munkások és a polgárok legmagasabb szabadságát.
11. A munkások és a polgárok legmagasabb szabadságát.
12. A munkások és a polgárok legmagasabb szabadságát.
13. A munkások és a polgárok legmagasabb szabadságát.
14. A munkások és a polgárok legmagasabb szabadságát.
15. A munkások és a polgárok legmagasabb szabadságát.
16. A munkások és a polgárok legmagasabb szabadságát.

Fiatalszolgálati Közlöny

A bajai ifjúság és dolgozó népe mély részvételt fejez ki a szabadságharcban elesett fiatalokért és munkásokért

Kezdemény:
Az önkormányzat felkérte az önkormányzatot, hogy a szabadságharcban elesett fiatalokért és munkásokért

A faliújságok megújítását

A faliújságok megújítását

A faliújságok megújítását

A faliújságok megújítását

polgárok részvételével, az önkormányzat felkérte az önkormányzatot, hogy a szabadságharcban elesett fiatalokért és munkásokért

HIREK

Az önkormányzat felkérte az önkormányzatot, hogy a szabadságharcban elesett fiatalokért és munkásokért

A besorozási köztársaság

Az önkormányzat felkérte az önkormányzatot, hogy a szabadságharcban elesett fiatalokért és munkásokért

A faliújságok megújítását

A faliújságok megújítását

A faliújságok megújítását

A faliújságok megújítását

Október 27.
A nap folyamán összeáll a lakosság tájékoztatás célul tűzött helyi újság, az Októberi Ifjúság első (egyetlen) száma. A cím azt jelzi, hogy a szerkesztők az 1956-os forradalmi ifjúságot az 1848-as márciusi ifjak örökösének tartják. Nem véletlen, hogy – sokadmagunkkal – párhuzamot éreznek március 15-e és október 23-a között is. A bajai ifjúság és dolgozó nép követelési közt (olvasható a lapban) ezért szerepel március 15-e mellett október 23-a nemzeti ünneppé nyilvánításának igénye. (A követelés a következő napokban a legkülönbözőbb szervezetek, bizottságok, közösségek felhívásában országosra emelkedett, s ez azt bizonyítja, hogy embertömegek látják világosan: ami 23-án elkezdődött, az pirosbetűs ünnepe a nemzetnek.) Az újság a forradalmi idők spontaneitásával készült. B. Farkas Tamás így emlékezik: „Egy városi adminisztrátornak gépeit a szövegeket. Aki irni akart valamit, az be ment hozzá és lediktálta. A legkülönbözőbb emberek vettek részt benne. A szerkesztők közül Szász Istvánra emlékszem, és úgy tudom, Felvidéki István, a profi

újságíró is közreműködött. Én is tagja voltam a szerkesztőbizottságnak, anyagot gyűjtöttem, és írtam is valamit valamelyik územről. Amikor készen lettünk, átvittük az anyagot a nyomdába, ott volt a városbáza mellett. Négyoldalas lett az újság, világosképp papírra kezdték nyomni, a terv szerint ötszáz példányban. Úgy volt, hogy másnap szétfordjuk, de erre már nem kerülhetett sor.”

A nap folyamán Arató Béla tanár vezetésével egy diákcsoport tinteit kifirtatva tesz a környező falvakban. (Lásd dr. Pap István visszaemlékezését a 12. oldalán.)
A pártfunkcionáriusok, akik előző nap családjukkal együtt a pánccélos laktanyában kényszer menedéket, felépítést szerveznek a forradalom erőivel szemben. Megegyeznek a két zsoldparancsnokkal, hogy a kontonásig ennek érdekében elfoglalja a tanácsházat.

Értesítjük Baja város dolgozó népét,

hogy a mai napon a rend és a nyugalom megteremtése érdekében a rendfenntartást a Néphadsereg alakulatai szorosan együttműködve

a Forradalmi Nemzeti Bizottsággal, — átvettük.

Ez azért vált szükségessé, mert az utóbbi két nap folyamán egyes ellenséges elemek kihasználva az ifjúság és a besorozott dolgozók helyes és jogos követelését, azokat nem törvénytelen úton, a rend és nyugalom fenntartásának ártva megpróbálták. Mőködésük az ellenséges hívtársak, szervezők, a besorozott dolgozók hangulatának feloldására volt, mely a tegnapi napon a rendfenntartásra hivatalos fegyveres erők megtámadásához vezetett.

Felkérjük a város lakosságát, hogy a Forradalmi Nemzeti Bizottság utasításait haladéktalanul, szigorú és az egész dolgozó népünk érdekében hajtsa végre és a további felesleges veresítés elkerülése végett legmesszebbmenő engedelmességgel a rendfenntartó fegyveres alakulatoknak. Figyelemreztetjük a lakosságot, hogy aki sz. új Nemzeti Kormány utasításait, rendeleteit nem hajtsa végre, azok ellen a Forradalmi Nemzeti Bizottság a törvény teljes szigorával lép fel.

Baja, 1956. október 28.

A pártfunkcionáriusok által írt félrevezető röplap

Felhívás!

A Nemzeti Bizottság felhívja Baja város lakosságát, hogy a Nemzeti Bizottság, valamint az űrüzletekben megválasztott Munkás Tanácsok eredeti rendeltetésük szerint működésük továbbra is.

Városunk béreljének megválasztásában felhívja a lakosságot, hogy **mindenféle rendezvénytől tartózkodjék. Mindenki a nála lévő jegyvet, lövész és robbanóanyagot a rendezésen megelőzően a 24 órával belül. Senkinek semmi bántódása abból kifolyólag nem lesz A megadott határidőn túl, aki jegyvet tart magánál, azt a törvény vanja felelősségre!**

Minden üzem, minden iskola, minden hivatal a munkáját hatékonyabban kezdje meg.

Rövid ideig este 10 órától reggel 5 óráig kijárhat tilalom van, ez nem vonatkozik azon személyekre, akiknek munkája ezen időn túl is életfontosságú. Ilyen egyének a saját személyazonosság igazolmányukkal igazolják megjelölést.

A város lakosságának a fontos döntéseiről való tájékoztatás biztosítása végett.

Forradalmi Nemzeti Bizottság

Bajai Honpolgár

Ez a röplap is a katonai diktatóra bevezetésekor készült

Október 28.

A 25. lövészszedek egy zászlóaljnyi erővel, a 43. harcokészszedek két harcokész szakasszal, a lövészek december 30-án kelt jelentése szerint 3 órakor (Rutay István, aki akkor a páncélos alakulat tiszfőnöke volt, határozottan állítja, hogy 27-én 22 órakor) megszállja a tanácsházát és környékét. A hajnalban szétszórt röplapokon arról értesítik a lakosságot, hogy a Néphadsereg alakulatai a Forradalmi Nemzeti Bizottsággal együttműködve (ilyen szerv még nincs is!) átvették a rendfenntartást. Reggeli hangszórón át hirdetik, hogy visszaállították a 26-án eltörölt statárúmat, megtiltják az öt főnél nagyobb csoportosulást, estétől reggelig kijárás tilalmat rendelnek el. Korá délelőtti felzaklatott, izgatott emberek kisebb-nagyobb csoportjai hullámznak a Béke téren. A hangszóró peronként bőmböli: ha nem uszólnak szét, löni fognak. A pattanásig feszült légkörben egy katonatiszt a tér sarkán pisztolyával a levegőbe lő, s ezután a tanácsházán ablakából – parancs nélkül – esztelen lövöldözés kezdődik. Egy halott és egy sebesült a szomorú eredmény. Délután a kormány tiszszünetet rendel el az ország területére, később pedig Nagy Imre bejelenti az ÁVH feloszlását és azt, hogy Budapestről kivonják a szovjet csapatokat.

Október 29.

Az előző napon tapasztaltak miatt, és mert a munkások kétkedve fogadják a kormány bejelentéseit, a Posztógyár s példáját követve az összes üzem munkástanácsa sztrájkot hirdet. A város 20 pontos memorandummal délután küldöttséget indít Budapestre. A cél meg tudni, mit lehet remélni Nagy Imrétől. Késő délután a 25. lövészszedek felrendelők Budapestre. (Dr. Dániel József: *A küldetés*, Bajai Honpolgár 1997. január)

Október 30.

Délelőtt megalakul a Nemzeti Bizottság. A lakosság különböző rétegeit képviselő küldöttek megválasztják a 25 tagot és az elnököt, dr. Antony Jánost. A Nemzeti Bizottság megerősíti megbízatásában dr. Vágvolgyi Ferenc tanácselnököt. Délutáni ülésén a Nemzeti Bizottság dönt a nemzetiségű megelőző megszervezéséről, az ávosok lezsereléséről és őrizetbe vételéről. Az utóbbi feladat végrehajtására a helyőrségparancsnokot kéri fel. Horváth László megbízást kap a Budapestnek szánt élelmiszer-szállítmány célba juttatására.

Nagy Imre miniszterelnök bejelenti, hogy megszüntetik az egypartrendszert, és kormánya a forradalom által létrehozott helyi önkormányzati szervekre kíván támaszkodni.

Megalakul a Szociáldemokrata Párt és a Független Kisgazdapárt bajai szervezete.

Október 31.

A Nemzeti Bizottság tudomásul veszi a helyőrségparancsnok jelentését az állambiztonsági tisztek őrizetbe vételéről, majd határozatot hoz 150 fős nemzetőrség azonnali felállításáról.

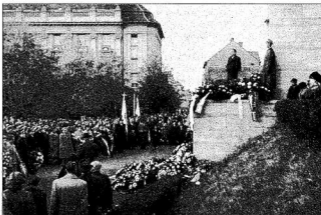
Egy teherautó Horváth László irányításával pokrokokat, élelmiszer Budapestre, a Tűzoltó utcai felkelők bázisára.

Délelőtt pedagógus nagygyűlés a tanítóképzőben. Megválasztják a Pedagógus Forradalmi Bizottságot. Egyhangúlag döntenek arról, hogy az iskolákban bizalmi szavazást kell tartani az igazgatók és igazgatóhelyettesek személynéről. (A másnap tiúkos szavazásokon a tizenkét igazgató közül három, az igazgatóhelyettesek közül egy nem kapja meg a többség támogatását.) Ifjú Éber Sándor felajánlja, hogy a Szatmár-szobor helyén tanítványai segítségével emlékművet állít fel október 23-ához közelebb tiszteletére. (Bálint László: *Az első bajai 1956-os emlékműről*, Múzeumőr, IV. évf. 3. szám, 2006. augusztus [5].)

November 1.

Délelőtt tömeggyűlés és koszorúzás a Déri-kerthben. Az első világháborús hősk emlékművének Kincses János, a Pedagógus Forradalmi Bizottság elnöke mond ünnepi beszédet. Ugyanakkor felavatják az éjszaka elkészült emlékművet.

A harcokész ezrednél új Katonai Forradalmi Bizottság alakul. Elnöke Rutay István százados. A Bizottság leváltja Ferenczi Ferenc ezredparancsnokot, helyébe és a helyőrség élére Rutayt állítja. Az ezred 26-ára, a riadó elrendelése óta semmiféle parancsot nem kap, sem a hadosztály-, sem a hadtestparancsnokságtól.

November 1. A koszorúzás után Kincses János mond beszédet

November 2.

A Nemzeti Bizottság nyugtázza a rendőrség megbízott vezetőjének, Bánki Lajosnak jelentését, mely szerint a város nyugalmát 150 fegyveres nemzetőr biztosítja, majd a közigazgatási apparátus felülvizsgálatáról dönt. A leváltások, áthelyezések mintegy tíz főt érintenek.

Horváth László újabb szállítmányt juttat el a Tüzoltó utcai felkelőkhöz. *(Az Angyal János csoportjával kialakult kapcsolatáról lásd Maróczy Géza visszaemlékezését a 15. oldalon.)*

November 3.

A városban teljes a nyugalom.

November 4.

A város népe Nagy Imre hajnali bejelentéséből értesül a szovjet támadásról. Dr. Antóny János magához kéri Rutny István helyőrségparancsnokot, aki arról tájékoztatja, hogy a rendelkezésre álló erőkkel legfőjebb két napig tudná tartani a várost, de a pusztítás és a vérvesztéség óriási lenne. A 7 óraker őszeűlő Nemzeti Bizottság egyhangúlag úgy dönt, hogy nem rendel el a város fegyveres védelmét. Egy radikális csoport vezetője, Nagy Béla, aki szélsőséges akcióival korábban is meg-megzavarta a Nemzeti Bizottság nyugalmát és törvényességet védelmező munkáját, hangszórón keresztül fegyveres ellenállásra szólítja fel a város lakosságát. Elkeseredett emberek, főleg fiatalok nem mérlegelik, mennyire kilátástalan a helyzet, halgatnak a felhívásra. A kialakult zűrzavarban egész délelőtt folyik a fegyverek szétbordása a laktanyákból. (Nagy Béla kalandorságát jelzi, hogy az elfogott államvédelmi tisztek kivégzését tervezi. A bünteselekmény elkövetését dr. Antóny János erőyes fellépése akadályozza meg.) Mivel délutánra mindenki számára nyilvánvalóvá válik, hogy a város megvédeése képtelenség, a fegyveresek egy része Dunántúlra megy, a többiek pedig a városba érkező két szovjet felderítő harcokai megjelenése után igyekeznek megszabadulni a magukhoz vett kézfegyverektől. *(Lásd B. Farkas Tamás és Szirmai József visszaemlékezését a 16-17. oldalon.)*

November 5.

Hajnaltan egy szovjet harcokai zászlóalj szállja meg a várost. Délelőtt egy repülőgépp röpcédulákat szór a város fölött. Az céljűk lengedező papírok arról adnak hírt az embereknek, hogy megalakult a magát „Magyar Forradalmi munkás-paraszti kormány”-nak nevező új élymórv hatalom.

*Gyerekek is gyertyát gyújtanak az új emlékműnél
Fotó: Kósa Imre (Görbe Ferenc gyűjteményéből)*

November 5. után

A Kádár-kormány és a szovjet csapatok jelenléte elleni tiltakozásul november 21-éig a város üzemeiben szünetel a munka, és december 10-én ismét többnapos sztrájk robban ki a munkástanácsokat betöltő rendelet hatására. Az erőszak végül győz: a hatalom statáriumot hirdet, a halálbüntetést 1957. január elejétől kiterjeszti a sztrájkra való „felbujtásra” is. Megkezdődik a forradalmi eseményekben részt vett személyek letartóztatása. A lefogástól tartva sokan el-

hagyják az országot. A megtorlás bajai mérlege: több mint ötvenen szenvednek el rövidebb-hosszabb börtönbüntetést, sokan elvesztik állásukat (köztük nem kevés katonatiszt), és még többeket évtizedekig sűjt hátrányos megkülönböztetés. A leszámlolás városunkban is ilyen kegyetlen, pedig a forradalom napjaiban itt mindvégig nyugalom volt, a régi rend hívei közül senkit nem ért bántódás, és egyetlen lövés sem dűrdült el a szovjet csapatok megjelenésekor.

Összeállította: Bálint László

*A Sztálin-szobor posztamentus felhasználvá készült az emlékmű
Fotó: Kósa Imre (Görbe Ferenc gyűjteményéből)*

Emlékezés dr. Antony Jánosra, a városi Nemzeti Bizottság elnökére

Mikor Baján az 1956. októberi forradalom ötvenedik évfordulójára emlékezünk, nem feledkezhetünk meg az események egyik legfőbb szereplőjéről, dr. Antony Jánosról, akinek kezébe tette sorsának irányítását Baja népe, amikor a Forradalmi Nemzeti Bizottság elnökévé választotta.

Dr. Antony János 1899. február 6-án született Kecelen. Édesapja, Antony János kántortartós és édesanyja, a bajai származású Barakovics Hermína öt gyermek szülői voltak. Egy leány és négy fiú képezte a családot. A négy fiú az orvosi hivatást választotta, míg nővértük Kecelen édesanyó volt. Édesapjuk kormi halála után üdényükre maradt az öt gyermek felnevelésének nehéz feladata.

Dr. Antony János 1917 tavaszán hadiértségit tett, utána azonnal behívták katonának. Az olasz fronton súlyosan megsebesült. Az elsőfokú vitézségi éremmel, a Károly Csapatkeresztel és a Nemzetvédelmi Keresztel tüntették ki, és 1919-ben lezerkeszték.

Antony János orvosi diplomáját 1924-ben szerezte meg, utána a budai Szent János Kórházban volt fizetés nélküli gyakornok. 1926-ban Jászenterdánsra került orvosnak, és a nagy kiterjedésű tanúvilággal rendelkező fiú hátezer lakóját mint egyedüli orvos látta el. Itt tett szert széles körű tapasztalatra, amely az általános orvosi tevékenységen felül a fogkezeléstől kisebb sebészeti beavatkozásig és a szülészig terjedt.

1926-ban feleségül vette Gergely Ilona tanítónőt. Házasságukból két leány született, Éva és Ilona, akik később ugyancsak az egészségügyi hivatást választották. Éva gyógyszerész, Ilona pedig orvos lett.

A második világháború kitörésekor azonnal behívták katonai szolgálatra, és a Dunántúlon felállított lengyel menekültbőr-orsvosa lett. Magyarországról bátorúba lépése után, mint tartalékos orvosfőhadnagy, a 151-es, majd a 156-os kórházvonat parancsnoka lett. A sebesülteket közvetlenül a frontról szállították magyarországi kórházba. Űrközben biztosították ápolásukat és szakértői ellátásukat a műtővel felszerelt kórházvonaton.

1942 végén Szolnokra nevezték ki városi orvosnak, de állását csak 1943 közepéig tudta elfoglalni katonai szolgálata miatt. A szolnoki szőnyegbombázás alkalmával a mentési munkálatokat vezet-

te, és bár eközben megsebesült, munkáját tovább folytatta.

A Gestapo 24 órára letartóztatta, mert zsidókat próbált menteni. Ezért a zsidók 1945-ben Szolnok megye főorvosának hívták meg, de dr. Antony János már előbb, 1944-ben családi okokból Bajára kérte áthelyezését, és állását, a város higiénikus orvosi hivatalát szeptemberben vette át. Munkidőn túl magánpraxist is folytatott.

Az oroszok bevonulása után a kijárási tilalom ellenére eleget tett a betegek éjszakai hívásának, életét kockáztatva, mert a karján lévő vöröskeresztes karszalag a gyér világitás mellett alig volt látható.

Baján a legnépszerűbb és legszeretettebb orvosok közé tartozott, akit úgy ismertek, mint a szegények orvosát. Mindig hivatalához mellette segített a betegeken, és rászorulóktól nemcsak honoráriumot nem kért, hanem orvossággal is ellátta őket. Mindig betegre rendelkezésre állt. Személyesen is tanácsa voltam, hogy sokszor hívták késő este vagy éjszaka beteghez, néha sürgős szükség nélkül is. Ő vette a kerékpárját és ment. Magam is megtapasztalhattam gondos és őnzetlen orvosi kezelését, mikor 1949-ben mellhártyagyulladásal betegig kezeltem otthonomban.

Betegben kizárólag a segítségre szoruló embert nézte, minden meggyőződésbeli különbséget félretéve. Ezért az egész város tisztelte és szerette, még a kommunizmus is bizalommal voltak irányában, bár mindenki tudta, hogy mélyen vallásos ember.

Az 1956-os felkelés alatt hűmáns, bősics magatartása miatt a Forradalmi Nemzeti Bizottság elnökévé választották. Személyes közreműködésének köszönhető, hogy Baján atrocitások nem történtek. Orvosi hivatását a forradalom alatt és után is folytatta.

A Nemzeti Bizottság feloszlása után a városi tanács tagjai közé választották, és a városi tanács köszönetét fejezte ki dr. Antony Jánosnak a forradalom alatt tanúsított magatartásáért.

1957-ben többeknek, köztük nekem is segített a menekülésben. Ő nem szándékozott menekülni, tetteiért vállalta a felelősséget. 1957 januárjában a forradalom alatti kifejtett tevékenysége miatt fegyelmi vizsgálatot kért fölötts szervezettől, amit nem indítottak meg ellene. A rendőrségi nyomozás sem talál semminemű eltérni valót a forradalom alatti tevékenységében.

Végül 1958 januárjában mégis letartóztatták és a népközvetítés megújítására irányuló szervezkedés vezetésének vádjával bíróság elé állították. A tárgyalás eredetileg Bajára volt kitűzve, de a lakosság szimpátiá-megnyilvánulásától félve Kálcsán került sorra a Kecskeméti Megyei Bíróság elé. A vádirat szerint bekapcsolódott az 1956. október 23-án megindult felkelésbe, amelynek célját magáévá tette, ezzel bűncselekményt követett el. 1956. október 30-án Baja város Forradalmi Nemzeti Bizottságának elnöke lett, ebben a minőségben annak munkáját irányította. Elnöksége alatt határozták el a nemzetőrség felállítását és felfegyverzését, az ÁVH-sok és rendőrök letartóztatását, a városi tanács tagjainak elbocsátását vagy alacsonyabb beosztásba helyezését, a Győri Forradalmi Bizottsággal a kapcsolat felvételét. Mint a Nemzeti Bizottság elnöke, vezetője volt annak a szervezkedésnek, amely céljainak tüzte ki, hogy Baján átvegye a hatalmat.

A beidézett tanúk vallomása szerint dr. Antony János a Nemzeti Bizottságban józan mérővellett tanúsított, ellenzett minden erőszakos cselekményt, a városi tanács tagjainak elbocsátásával nem értett egyet, az ÁVH-sok védőőrizetből való szabadon bocsátásával megakadályozta azok törvénytelen kivégzését. Dr. Antony János minden túllépést ellenzett és igyekezett megakadályozni. A Nemzeti Bizottság elnökségéről több ízben le akart mondani, de ezt nem fogadták el. A mentő tanúk nagy része éppen a kommuniztákból és ÁVH-sokból került

ki, akik bünyözötték a forradalom alatt tanúsított humanizmus magatartását, és a víciát minden pontjának helytelenségét. A bíróság a víciát végül is a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedésben való tevékeny részvétel büntetésére módosította. Az események alatt tanúsított bölcs és emberésség magatartását enyhítő körülménynek tudva be, a bíróság dr. Antony Jánost egy évi börtönbüntetésre ítélte, amelynek végrehajtását háromévi próbaidőre felfüggesztette. Dr. Antony János ebből hét és fél hónapot előzetes letartóztatásban börtönbüntetés töltött.

Szabadságát Baja Város Végrehajtó Bizottságának Egészségügyi Osztálya szeptember 8-án fegyelmi vétség miatt állásából azonnali hatállyal elbocsátotta. Mindazon szolgálatokért, amiket dr. Antony János Baja városáért tett, ilyen méltán és igazságtalan elbánásban részesült. Szabadságát után folytatta orvosi magánpraxisát Baján, és teljesen családjának élte. Éva leánya két fiú unokával nándókozza meg.

Dr. Antony János 1971. november 9-én hunyt el Budapesten. Emléktét Baján ma is híven őrzik azok az idős emberek, akik

még élvezték emberi és hivatásbéli jóságát. Méltó lenne, hogy a fiatalok is megismerjék és tiszteljék ezt az igaz embert, nagy humanistát, kiváló orvost és őszintén hazafit, és őrizzék tovább emléktét.

Dr. Kozatolányi Károly

Baja Város Képviselő-testülete 2006. szeptember 14-én tartott ülésén úgy döntött, hogy ebben az évben dr. Antony Jánosnak, a kiváló orvosnak, aki 1956-ban a Nemzeti Bizottság elnöke volt, a Baja Város Diszpolgára (posztumusz) kitüntető címet adományozza.

A városi Petőfi Körről

1956 őszen én meglehetősen távol álltam a politikától. Ez nem volt jellemző rám, serdülő fiatalember korom óta igen erős politikai érdeklődéssel viselkedtem, és – mondjam, hogy ez családi vonás? – lényegében az angol rádió, a BBC színetjelén nevelkedtem, az akkori rendszer néma, de teljes elutasításának jegyében. Viszont 1956 szeptemberében kinosan érintett, hogy első nekifutásra nem vettek fel a Zeneművészeti Főiskolára. Ezért Pestről – ahol a nyár nagy részét zenei tanulmányokkal töltöttem (közben belekóstoltam az akkor már drámaian érjedő politikai légkörbe) – úgy jöttem haza Bajára, hogy minden energiámat zongorázásra, egyéb tanulmányokra fordítottam, hogy majdan megméltandó felvételi vizsgám már sikeres legyen. Persze aztán minden teljesen másként alakult...

1956 valamelyik őszi napján – emlékeztem szerint ez nem lehetett sem korábban, sem később, mint október 7-10. – jó barátom és volt iskolatársam, Farkas Tamás (ő igen jó tanuló volt, ennek ellenére ő sem vették fel az évben egyetren) keresett azzal, hogy feltétlenül „hagyjanak kácsi a zongorát”, és jöjjék el vele másnap a bajai kultúrházba (a Dózsa terebe, de lehet, hogy a Központi mozi mellett), később afféle kivételesen alakított nagyteremben volt a gyűlés) meghirdetett – a meghirdetett vagy a városi pártbizottság vagy a városi tanács, esetleg lehet, hogy a „söbivalót” Hazafis Népfront volt – gyűlésre, amelynek bevallott tárgya valamilyen városi politikai vitákör megalkotása volt. Azt rögtön átdíttam, hogy ha ezt valamelyik hivatalos szerv hirdeti meg, akkor az a cél, hogy ezzel a megalkuló klubot saját irányításuk alá vonják. Itt vettem közbe – nyári pesti időszakomban többször találkoztam idősebb, kintinó barátommal, a bajai születésű Tánccso Gáborral, a Petőfi

Kör tükérával (ő ismertette össze 56 nyarának olyan fontos szereplőivel, mint az akkor a Szabad Néptől „Jázadása” miatt eltávolított Vásárhelyi Miklós és Veres Péter). Tánccso, inelőtt lezantantam volna Bajára, azzal eszertelt el – ne álljatok le vidéken, alakítsatok helyi Petőfi Köröket vagy Kosuth Klubokat. De legyenek önállóak! A dolgot nem olyan lesz, mint egy házlat, ne várjátok arra, hogy valamiféle pesti Petőfi Kör központtól – ilyen ugyanis nincsen – kaptok utasításokat, és ne hagyjátok, hogy a helyi hivatalos szervek kivegyék kezeteikből a kezdeményezést. Mikor Farkas Tamás barátom gyűlésezt hiwott, eszembe jutott Tánccso fontos szava. A kultúrház terme tele volt emberrel, a sok fiatal mellett a számomra – hiszen akkor éppen hogy betöltöttem tizenévecadik évetem – idősek számú 40-50 éves értelemiségiek is szép számban voltak jelen. Emlékeztem szerint a gyűlés kinkeseresven indult – egy általam sem azelőtt, sem azután nem látott (meglehet, nem is bajai, hanem kecskeméti) párttisztviselő egy ordítóan kétszínű, egyértelműen a „miért az irányítás, nehogy más tőlünk függetlenül ti találjátok ki valami!” szellemű beszédben valami olyat mondott, hogy az egész ország közudottam a párt irányításával (erre emlékszem, hogy így mondtam) reformokra készül. Vegyük ki mi is ebből a részkört, alakisunk egy helyi Petőfi Kör, és legyen az a célunk, hogy a város helyi problémáival – például, hogy miért olyan piszkosak az utcák és elhanyagoltak a parkok, és hasonlókkal foglalkozzunk. A rituális „szójanak hozzá, elvtársak”-ra némi morgolódás, de amúgy általában hallgatás volt a válasz. Én – elég hirtelenkedő voltam abban az időben – elég jól hallhatón (kétlöttem csupa iskolatárs ül) félhangon megjegyeztem – ez így hílyesség,

Emlékeztem szerint elsőnek egy szentiváni orvos kért szót, és egyszerűen ennyit mondott: Fontosak a helyi dolgok, de ma olyan időköt élünk, amikor az országos, nagy problémákban is kötelességünk hallgatni szavunkat. Erre – őt látásból ismertem – Kerek elvtárs, úgy hiszem, a jártási pártbizottság tükára azzal reagált, hogy mindenképp megvannak a felelősei, fenn intézik az országos dolgokat, itt lenn, nekünk a saját ügyeinkkel kell foglalkozni, s ő a megalkotandó klub vezetésére egy tehetséges fiatal elvtársat (ott ül melletté méla csendbe burkolóvna), ha jól emlékszem, Dudás nevű Disz-aktivistát javasol. Innen kezdve egy meglehetősen partatlan, közbeszólásokból, visszasszólásokból álló kaotikus vitaközös kezdődött. A többiek „nagyszójaságot” ismervé noszogattak, hogy szóljak, így hát felálltam és némileg opportunusan indítva valamit olyat mondtam, hogy „de jó it lenni, mert hála Istennek vitaközünk (emlékszem, a számomra természetes hála Istennek szófordalatra valahogy megköpölve a terem, s az elvtársak arca egy árryallattal felhősebb lett). A vita jó dolog, és én úgy látom, hogy a többség egyetemes vitaköt eszertne, amely adót esetben foglalkozik helyi kérdéseikkel is, de mindenekelőtt bekapcsolódnak akarunk a nagy változásokot igért, mindenkit igaztó politikai kérdések megtárgyalásába. Ha ezt megtehetjük, akkor van, különben meg nincs értelme bármilyen kört alapítani. Iszonydán meglepöttem, hogy erre az igazán nem drámai felszólalásra mi csoda viharos taps tört ki. Úgy emlékszem, utánam Bonczos Miklós – kedvelt tanárunk – szólt fel, aki valami olyat mondott, hogy szerinte a spontán törszet lényegében el is döntötte, hogy miféle Petőfi Kör legyen. Válaszul Kerek elvtárs nem mincén é nélikél azt felelte, hogy ők éppen a spontaneiz-

tást akarják támogatni, de igen meglepődött, mikor a kör vezetésére kijelölt fiatal ember közbeszólt, hogy ő úgyis pár hét múlva traktoros iskolára megy, meg nem is ért az ilyen politikai dolgokhoz, úgyhogy nem vállalja a kör vezetését, találganak nála alkalmasabban. Innen kezdve a vita egyértelműen a publikum kezébe került, a pártbizottsági emberek – lehet, hogy ez eleve így volt kiadva számukra – egyszerre mindent helyeselték, korábbi (alakítsunk helyi városvédő klubot) álláspontjukat többet nem erőtítették. A vitában emlékeztetem szerint aktív volt még egy posztógyári mérnök (nevére nem emlékszem) és Meleg tanár úr, aki akkor a tanítóképző igazgatója volt. Azt mondta: Itt vannak a lelkes fiatalok, minden segítséget meg kell adni nekik, maga részéről ő is ezt kívánja tenni, és egyben javasolja, hogy válasszuk meg itt és most a Petőfi Kör vezetéséért, adjunk nekik egy íródt, és a többit bízzuk rájuk, „legyen bennük iránítási bizalom”. Dörgő taps volt a válasz, az egyes egyáltalán nem emlékszem, hogy a szavazási jelölés hogy történt. Azt hiszem, egyszerűen – ez akkor természetes volt – nevetek kiabáltak be, legtöbbször Bonczos Miklós és az én nevem hangzott el. Úgy rémlik, hogy Kerek elvtárs ekkor, mintegy mentve a vezetést fejsze nyelét, ismét magához ragadta a kezdeményezést (de lehet, hogy más volt a javaslattevő, biztos, hogy valaki az elvtársak közül), azt mondta, tekintstük úgy, hogy ez a gyűlés a bajai Petőfi Kör elnökének Bonczos Miklóst, főtitkárának pedig Szász Istvánt választotta. Az biztos, hogy ellenjavaslat nélkül, közfelkiáltással fogadták el ezt, és azt hiszem, azt is, hogy Farkas Tamás mint az én segítőt vagy helyettesem dolgozhatson.

Há jósló emlékszem, már másnap délután hutra ősszejtőnk a kultúrházban kapott kis íródban (néhány szék, egy asztal, telefon, egy írógép, ennyi volt) az újóra egy rajzla-

pot rajzszövegünk, és Farkas Tamás piros ceruzával ráírta: Petőfi Kör íródják.

Bonczos tanár úr már ezen az első megbeszélésen érezte – nagyon kedvesen –, hogy ő ezt kívánja, hogy mi szabadon dolgozzunk, és csak a fontosabb határozatokat beszéljük meg együtt. Nekünk, fiataloknak ez is nagyon tetszett. Innen kezdve minden délután összejöttünk az íródban – több osztálytársunk, így a később Svédországba disszidált Szabolcs Antal, meg egy Kóbor László nevű diáktársunk majdnem mindennap ott volt. Lényegében az országos politikát vitattuk, és hamar kiderült, hogy alig van elképzelésünk arról, hogy mit is fogunk csinálni. Azt tudom, hogy a városban többen megkerestek – ez rettenetesen kellemes nekem –, például egy Róth György nevű ismerősöm, aki azt kérte, a Petőfi Kör nyilvános vitán megítélje szövegét, hogy igazságtalan dolog volt olyan kicsi, egy-két emberrel dolgozó pékséget államosítani, mint az óvák. Mások az egyetemi felvételen a származás miatti korlátozás eltörlésének megvitatását javasolták. Valójában éreztük – legalábbis én igen – hogy ezek olyan kemény, rízós kérdések, amelyek napirendre vételére és nyilvános tárgyalására nincs meg a felkészültségünk. Áthidaló megoldásként azt javasoltam, hogy az első rendezvényre hívjunk meg neves fővárosi írókat (esetleg politikusokat), és az ő fellépésük után már nagyobb súlya lesz a mi saját vitaprogramunknak. Valamikor október 17-én vagy 18-án délelőtt felhívtam az Írószövetséget, és nyári fúto ismeretségünkre való hivatkozással Veres Pétert kerestem, aki nagyon készséges volt, azt mondta, hogy Örkény Istvánnal vagy Karinyth Ferencel jöhessen, hét órai kezdettel országos dolgokról beszélhetünk, aztán válaszolnánk a közönség kérdéseire. A dátumban is megállapodtunk: október 23., kedd este. Az Uránia mozit kaptuk volna meg a ta-

nácstól. 20-án vagy 21-én Veres Péter személyesen telefonált az íródbanba, mondván, változtassuk meg az időpontot, 23-án nem tudnak jönni, mert akkor Pesten, így mondta, „afféle kisforradalom” lesz. Új időpontot akkor nem tűztünk ki, Veres Péter azt kérte, várjuk ki a 23-i demonstrációt, és majd utána beszéljünk.

Október 24-én reggel (amikor a rádióból úgy-ahogy értesültünk arról, hogy Pesten harcok vannak) úgy-ért mindnyájunkat a hír, mintha az ég szakadt volna ránk. Ugyanis forradalomra, bármilyen erőszak megmozdulásra – azzal együtt, hogy végképp meg akarunk szabadulni a Rákosi-szereztől! – senki sem gondolt. Rohantuk a Petőfi Kör íródjába, valaholnán szereztünk egy rádiót, azt hallgattuk. Felöltünk, tanácsalanoz – de egyben boldogok voltunk. Itt megpróbáltam újra felhívni Pestet az Írószövetséget, de a bajai központos hőség azt mondta, nem tudja kapcsolni, Pesttel minden telefonvonal megszakadt. Akkor már tudtuk, hogy a dolog nagyon komoly. A Petőfi Kör ezt követően hivatalosan nem tett semmit, de mi, fiatalok magától érteztős természetességgel azonosultunk a forradalommal, és minden bajai eseményben benne voltunk.

A forradalom alatt utóljára 28-án vagy 29-én az akkori gyalogosi laknyában, ahol nemzetőrnek jelentkeztem, említettem a Petőfi Kör. Arra a kérdésre, hogy miért akarok fegyveres nemzetőr lenni, azt válaszoltam, hogy többek között ez következik abból is, hogy én vagyok a város Petőfi Körének főtitkára. Elég sután hangzott, de Vukovári mérnök, úgy emlékszem, 6 volt az egyik szervezője a Rákóczi zászlóalj névre keresztelt nemzetőrfegyveresnek – villón vergetett, és azt mondta, az csak természetes, hogy a Petőfi Körösöknek itt a helyük.

Szász István

Belesodrótam a történelembe

Lehet, hogy a cím meglehetősen, de igaz. Kudarcokkal, vereségekkel teli történelmi dicsőség eseményei felidézésénél több veszély is leselkedik az emlékezőre: a nem pontos emlékezés, a mítoszteremtés és az, hogy a megemlékezés a politika részévé válik. Mindegyik csapdát szeretném elkerülni. Rövid visszaemlékezésben a „sine ira et studio” (harag és elfogultság nélkül) méretet szeretném követni. A bajai eseményeket több különböző igényekkel már leírták. Pontosítani

és további részletekkel kiegészíteni azonban nemcsak lehetséges, hanem célszerű is, szükséges is.

A Tanítóképző Intézet diákjai, leginkább a kollégisták, Baján minden tömegmozdulásban jelen voltak. Szerecsélen egybeesésként ekkor a kollégiumban demokratia járvány miatt vesztégre volt, többen marékiszárra sulfaguanidint szedünk, és a betegszoba is tele volt. Magam is beteg voltam, ezért sem október 25-én, sem 26-án nappal a legjelentősebb tömegmoz-

mozdulásoknál nem voltam jelen. A kollégiumban dekkoló maródiák csak a szemtanúk elmondásaiból tudták, hogy mi minden történt.

Kivéve október 25-e estjét. Mert este volt, sötét volt, mire a fűtető tömeg a Vasútkert felől a kollégium elé ért.

A kapuk már zárva voltak. A kollégium ablakaiban a szimpátia kifejezéséeként gyertyák gyúltak. „Gyertek ki!” – skandálta a tömeg. „Aki magyar, velünk tart.” A kollégium tanítóképző és kereskedelmi

diákjai lekiabáltak, hogy nem mehetünk ki, mert egészségügyi karantén van, s mert nem engedni az igazgató. „Hol az igazgató?” „Fel is keltjük” – kiáltotta valaki vissza. Ezután a tömeg benyomta a nagykaput, többen bejöttek a kollégiumba, ahol a lépcsőházban az emeleten lévő Szálinszobrot a földszintre dobták. A kollégisták sebtében kapkodtak ruhát magukra. Többen piszmára, hálógengre vettek fel melegítőt, ruhát, ami éppen elérhető volt, és csatlakoztak a tömeghez. Többedmagammal cipőt nem is húztunk, hanem gyékényapucsban indultunk. (Ekkor csak ilyen papucsra télt sokunknak.)

A Rákosi-rendszer én is gyűlöltem, mert a köztelenül beszojgáltatandó terményeket, zsírt én is vittem ingyen leadni, hajnalban sorban álltam kenyérért, az áruháznál egyenlő éltém, és a kollégiumban – sokadmagammal – én is sokat voltam éhes. A kulákka nyilvánítás, az internálás és más földözések családomat azonban nem érintették, tehát konkrét, személyes bosszú nem vezetett engem a tömegmegmozdulásokban való részvételre.

Általában egyetértettem azzal, hogy rendszerváltásra van szükség, s hogy az orosok távoznak az országból, de nagy indulatok, a forradalomban való részvétel hősiessége, a hazáért a fegyveres harcot is vállalás vágya nem motiváltak. Mint feltételezésem szerint sokan mások is, kíváncsi voltam, és mentem a diákútrakkal, barátaimmal.

A tömeg a Dózsa György útról a Kölesey Ferenc utóra tért le, és azon haladt végig. A leggyakoribb jelszavak: „Aki magyar, velünk tart!” „Magyar népek kenyeret, Rákosinak köteleit!” „Ki az oroszokkal!” A tüntetés útjemen haladt a műszaki lakatnyáig. Itt a tömeg a Himnusz énekelte, az őrséget adó katonák pedig tisztelegve, feleszes vigyázzban álltak. Kiderült, hogy a lakatnyáiban csak az őrséget adók vannak, mert a többit elvezényelték Kaloosára, így a katonák csatlakozásának követelése fel sem merült. A tüntetők eredeti célja a Posztógyár munkásainak megnyerése, az územről a vörös csillag eltávolítása volt. A gyár előtt több száz fős tömeg gyűlt össze. Egy teherautó is volt a tömegben. A fentebb már leírt jelszavak között a tüntetők a Nemzeti dal refrénjét is skandálták. Ki tudja a Nemzeti dal szavai! – merült fel az igény. Tanítóképző társaim engem kerestek, mivel nemcsak az iskolában, hanem a városban is eléggé ismert szaváló voltam. Feltehető a teherautó vezetői állkójának tetéjére. A tömegből kiemelkedve láttam, hogy milyen sokan vannak, s szinte mindenki arra fi-

gyel, hogy az autonóm mi történik. Esembe jutott 1948. március 15-e, a pesti forradalom, és ekkor villant át 16 éves tudatomon, hogy most forradalom van, és a forradalmi tömeg aktív szereplővé léptetem fel. Amilyen lelkesen és hangosan csak tudtam, elkezdtem mondani a verset. Az első versszak végén a refrént már az egész tömeg velem harsogta. Ettől lelkesedésem, felelősségudatom és a jelentőségem tudata is még tovább fokozódott, már nemcsak a magammal, hanem teljes bensőmmel és idegrendszeremmel átadtam magam a vers gondolatai és érzelmi töltése kisugárzásának. Amíg a versszakokat mondtam, csak saját hangomat hallottam, a refrénkénel messze elvonta azt a tüntető tömeg ütemes kiáltása: „Esküszünk, esküszünk, hogy rabok tovább nem leszünk!” A versnek a tüntetők közreműködésével történő elmondása a kíváncsi résztvevőből engem is a forradalom mellé állított. Most már magaméram éreztem a felkelést, és igazán óhajtottam, hogy a szovjet csapatok távozzanak, legyűnj szabad, semleges ország, legyen demokrácia, aminek lényegét, tartalmát azonban nem igazán értemem. Gondolataim még egy ideig akörül forogtak, hogy milyen szerencsés vagyok, hogy itt lehetek, s hogy én szavallhattam a Nemzeti dalt. Nem is igazán tudatosodott bennem, hogy miről folyt a tárgyalás a tüntetők szószólói és a gyár vezetői között, és arra sem emlékszem, hogy a csillagot eltávolították-e a gyárról. A délutáni műszakok közben vége lett, jöttek kifelé a munkások a gyárból. Úgy gondoltam elértük, amit akartunk, a Posztógyár dolgozói csatlakoztak hozzánk. Fázott a lábam a papucsban, a tömeg kisebb részekere osztott, és a csoportok a város felé indultak. Néhány társammal a legroviddebb úton a kollégiumba mentünk, míg mások a vasküti lakatnyáig is elzarándokoltak. A betegszobába kerültem vissza.

A 26-ai eseményekben ugyan személyesen nem vettem részt, azonban tudom, hogy reggel diákútraim nem iskolába mentek, hanem a tanítóképző mögötti akkor üres területen, az egykori szénapiácson a Tűr, a Bányai és az Építőipari Technikum diákjaihoz csatlakoztak. Az igen népes csoportot Szirmai József testnevelőtanár rendezte meg, és az 51-es út teljes szélességén haladtak a Béke tér felé. Közben énekeltek és az „Aki magyar, velünk tart!” „Éljenek a munkások!” jelszavakat kiáltották a járdáról a menetet figyelőknek. „Éljenek a diákok!” – választottak a nézelődők. A tanítóképző diákjainak népes csoportja a főúton, majd a vasküti úti lakatnyáig zajló eseményekben mindvégig ott volt.

Október 27-én, szombaton reggel ének-tanárunk, Arató Béla a városkönyvtári falvakba tüntető körítés résztvevőket toborzott. Az Ifjúágár Tüntetés döntése volt, hogy küldöttségeket indít a környező településekre, hogy csatlakozzassa azokat a forradalomba. Arató Béla ennek a tanácsnak egyik vezetője volt, akit most új arató is ismerhetünk meg. Már október elején a DISZ-titkár választásukor érvelt a többes jelölés és a titkos szavazás mellett, ami akkor meg is valósult. A tüntetésekben való részvételre leginkább 5 mozgósította a tanítóképzős diákokat. Rövid idő alatt vezérégyenliséggé vált a szemünkben, s követőkük fő főleg azért, mert figyelve a rádióban a fővárosban és az országban máshol zajló eseményeket, magunk is ott akartunk lenni, ahol történik valami. Ezért hamar jelentkezett egy buszra való világoskék egyensapkás tanítóképzős a Baja járási tüntető körítés.

Nemzeti szűn zászlokkal felszerelve egy autóbusszal indultunk a Béke térről, útközben 48-as dalokat és népdalokat énekelünk. Az első állomás Bismónostor volt. Itt alakult ki az a program, amit a többi helyszínen is követünk. Arató Béla beszédet mondott, én kipróbált és hatásos műsor-számként a Nemzeti dalt szavalltam, Rácz Fodor Sándor felolvasta *A bajai Ifjúágár a dolgozó nép követeléseit* 16 pontba szedett dokumentumot egy gépet lapról.

A tanár úr arról beszélt, hogy az eddigi vezetők hazudtak, ezért le kell váltítani őket, el kell távolítani a kommunista rendszer jelképeit, demokratikus választásokat kell tartani, új vezetőket kell választani, mindenben az emberek akaratának kell érvényesílnie. Azt mondta, hogy nem tőrjűk a szovjet csapatokat az országban, ha kell, fegyverrel harcoljuk ki a függetlenséget. Legyen az ország szabad és semleges. De az is mondta, hogy nem a helyi kommuniszták a fő bűnösök, a sérlemeket ne rajtuk toroljuk meg. Volt, ahol gyakran közbeszóltak, kérdezték, egy helyen többen is, egymás százába vágya, egyszerűen beszélve nem hagyták érvényesílni az egyenlőket, aki egy asztal tetején állt. Arató Béla elővette egy fémpénzt, látványosan letette az asztalra, mondván: „Most én tettem le a garast, én beszélék!” A tömeg erre elcsendesedett. Az egyik közösségben (bizonyára Vaskütnön), mi szedtük le a csillagot a tanácsházáról. Jakab Miklós diákútrunk másszort fel és verte le a vörös csillagot.

Hercegástanon, Garán, Vaskütnön és Csátlaján jártunk meg. Ottlétünkről valószínűleg megemlékeznek a községi krónikák. Az én emlékezetemben megmaradt az,

hogy az egyik faluban lakodalmi menet vonult, amikor ott tüntetünk. Nagyon szívélyesek voltak, itallal kínáltak bennünket is, de forradalom ide, forradalom oda, nekik a saját programjuk volt a fontos, attól még a kedvünket sem térthetik el. Ez is mutatta, hogy az emberek számára a mindennapi életük, a családjuk, az utódoikban folyamatosan jövő a legfontosabb, az ország, a hazá dolgo csak ezután következnek.

Estefelől értünk Csátaljár, Mózes Ernő osztálytársam falujába. Amíg mi készülődünk, Ernő kezében egy zászlóval hazaszaladt, hogy szüleiével találkozzon. Szülei megdöbbenve kérdezték: „Te mit keresel itt?” Lelkesen mondta, hogy tüntést szervezünk, s ő már megy is vissza, mert fontos, hogy a zászlóval ott legyen. „Miert akarsz te tüntetni? Nem viszed a zászlót sehova, itthon maradsz!”- mondta édesapja, és ezzel Ernő számára befejeződött a forradalmi szereplés. Az édesanyja, Mózes Alajosné a zászlót azonban elrejtette. Rőla nem beszélt: később, csak a rendszerváltás után, 80 évesen adta fiának az azzal, hogy „most már te vigyázz rá”. A zászlót mi, osztálytársak a 48 éves osztálytalálkozón láthattuk újra 2006-ban. Mózesék tisztelettel őrzött 1956-os ereklyéje ma is ez az egyszerű nemzeti színű zászló.

Sők, az eseményekben velem együtt résztvevő társammal beszélgettem, miközben ezt a visszaemlékezést írtam. Egy behangzó véleményként fogalmazódott meg, hogy nem tudunk, nem éreztük igazán, hogy ez forradalom. A tüntetésekre menni lehetett, a tanárok ezt engedték is, néhányan biztattak is bennünket. Nem kellett iskolába járni. Mentünk, mert a többi is ment, nem akartunk az eseményekről sem lemaradni. Résztvevőink, cselekedeteink nem voltak, nem is lehettek tervezettek, viselkedésünket nem a tudatosít, hanem inkább a helyzet adta spontaneitás és őszinteség jellemezte. Serdülő fiatalok voltunk. A Budapesten és az ország más városában történelmről nem voltak megbízható ismereteink, a bajai eseményeket sem tudtuk átlátni, de azt éreztük, hogy sorsodónt nemzeti ügyről van szó. Bajja fegyveres segítségét is igyekeznek adni a fővárosban barcolóknak.

És közben jöttek a szülők biciklivel, lovas kocsival, (ha még járt) vonatral, buszszal, és sorban viték fiaikat haza a kollégiumból. Meleg József igazgató új tanítási színetet rendezett el azzal, hogy a tanítás újból megkezdéséről levélben fog értesíteni bennünket. A közelebb lakók gyalog is hazadüldáltak. Az én falum, Tázlár ehhez messze volt. A vasúton érdeklődünk az

utazási lehetőségekről október 28-én reggel. Azt mondták, hogy aznap indul tehervonat Kiskunhalasra, hogy később mi lesz, senki se tudja. Kivártuk az indulást, és Rácz Fodor Sándor falubeli osztálytársammal több diák társaságában egy korábban messze szállító vagon közepén állva jutottunk el Kiskunhalasig. Innen „toronyiránt” vagy ahogy nálunk mondják, „főkön-babon keresztül” gyalog érkezünk Tázlára haza, mire teljesen besötétedett. Szüleink meglepetten örültek hazérkezésünknek.

Otthon a rádióból próbáltunk tájékozódni. November 4-e és ami utána következett, nagyon lehangolt.

December 4-én reggel újra iskolába mentünk, ahol akkor még kevesen voltunk. Először összevontan több osztály diákjai együtt tanultak. Napokon belül felszaporodott a létszám, és osztályokba rendeződve, órándel szerint folyt az oktatás. A lényeges változás az volt, hogy orosz helyett Birinyi József németet kezdett tanítani, és Arató Béla hiányzott a testületből, mert elhagyta az országot. Helyére Vigh László került, aki fiatal tanár létére kitűnő pedagógus és nagyszerű ember volt.

Azután jött a karácsonyi szünet, majd januárban hosszabb szünet. A tanítás teljes intenzitással csak a második félre tudott helyreigazodni. Minket ekkor a menni vagy maradni kérdése foglalkoztató. A jugoszláv határ még nyitva volt, és tudtuk, hogy már ez is element, az is element. Az a rémhír terjedt, hogy a II. világháború végéhez hasonlóan a fiatalokat az oroszok összeszedik és munkatáborokba viszik. Az ettől való félelem és a kalandvágy, hogy eddig elérhetetlen Kánaának tartott nyugati országokban élhetünk majd, valamint az a gondolat, hogy a kádári diktatúra se lesz külön a Rákosié-nál, sokunkat gondolkodóba ejtett.

Az osztály közel fele komolyan foglalkozott a „diszidálás” gondolatával. Egy 6-8 fős csoport indulási napja is ki volt tűzve. A búcsúleveleket már én is megírtam, de az utolsó éjjel rossz álmodtam, és reggel meggondoltam a dolgot. A kézményen eltökéltek reggel minden felvehető ruhadarabjukat magukra szedték. Ekkor váratlan eset történt. Még a tanítás kezdete előtt megjelent Bajusz Péter és Erni Péter édesanyja, mintha tudták volna, hogy fiúk nagy útra készülnek. Lebeszéltek őket a kalandról, ezzel megbomlott a csoport, mások is éláltak az ebéd utáni indulástól. Csak Balázs Péter és Szarvas József vágott neki a világnak. Ők Svédországba mentek, s ma is ott élnek. Még egy

társunk, Sós Árpád próbálkozott, de őt már a határról visszahozták.

Márciusukhoz közelede a hatalomnak a tömegmozgalmak ismételt fellángolásától való félelmét mutatta a karhatalmisták példátlan aktivitása. A kollégiumban többször az éjszaka közepén, kor hajnalban megjelentek. A tanulószobákban a fiókokat, szekrényeket, a II. emeleten a ruhászekrényeket átkutatták, bejötték a hálötermekbe, mindenkit az ágya mellé állítottak, és szalmazsákokat is átvizsgálták. Fémkereső detektorral fegyvereket, valamint szervezkedésre utaló dokumentumokat kerestek, de nem találtak, eljárás ezen razziaik következtében senki ellen sem indult.

1957. március 21-én bontott zászlót az új ifjúsági szervezet, a KISZ. A tavasz folyamán sora alakultak meg a középiskolákban is a KISZ alapszervezetei. A közpöben ezt senki sem szorgalmazta. Csak ősszel az új igazgató, Kincses Ferenc kezdeményezésére és személyes felügyeletével indult meg a szervezés. A tagsági igazolványokat csak 1958 februárjában tudta kiállítani a KISZ Városi Bizottsága, az alapszervezet a középiskolák között utolsóként alakult meg a tanítóképzőben. (Ezt azért is tudom, mert, 56-ban téged választottunk KISZ titkárnak, legyél te most a KISZ TISZ” indoklással engem választottak alapszervezeti titkárnak.)

Idén, a 48 éves osztálytalálkozón az 1956-os szereplésünkről is beszélgettünk. Egyik osztálytársam azt mondta, hogy szép szép, hogy erőtől most beszélünk, „de később aztán mind árulók lettünk, mert a Kádár-rendszer szolgáltatába szegődöttünk.” Akkor se tudtam, ma is se tudok megbarátkozni ezzel a véleménnyel. A legtöbben a kádári évtizedekben úgy éltünk, ahogy az adott körülmények között élni lehetett. Én úgy gondolom, hogy aki emberként a tisztességét megőrizte, piszkos ügyek szolgáltatába nem szegődött, az nem csúfolta meg 1956 szellemét, és ha még él, nem kell büntöndatni élnie.

Visszatérve a címadó gondolathoz, öszszegzésül elmondhatom, hogy október viharos napjainak néhány eseménye, vele a magyar és később kiödrült, a világrétóncnem sodna engem is érintett. Engedtem a csábításnak, s mert a Nemzeti dal is tudtam, szavalni is tudtam, én tölthettem be ezt a szerepet akkor, ott, több helyen is. Nem voltam forradalmár, nem lettem hős. Az események egy részének szemtanúja és kicsi epizódszereplője voltam. Jó sorsomnak azonban most is köszönöm, hogy ezt a lehetőséget számomra megadta.

Dr. Pap István

Kapcsolat a Tüzoltó utcai felkelőcsoporttal

Maróczy Géza, a Vas- és Fémipari Vállalat akkori huszonhat éves dolgozója fontos szereplője volt a bajai forradalmi eseményeknek. Október 25-én ő volt az, aki két társával rábírta a pártbizottság vezetőit, hogy tőlük állítsák el a város zászlót székhelyük homlokzatáról, és járuljanak hozzá, hogy a csillag lekerüljön a tanácsokba tetejéről. Másnap szerepe volt a tanácselnök leváltásában, és 29-én ő is tagja volt annak a küldöttségnek, amely a város memorandumát vitte a kormányznak. Minderről részletes beszámoló olvasható a krónika során már említett Gergely-könyvben és dr. Dániel József cikkeiben. Most arról kérdezem, hogyan kerültek a bajaiak kapcsolatba a Tüzoltó utcai felkelőkkel, mielőtt állt ez a kapcsolat, és hogy személy szerint részt vett-e valamilyen módon az Angyal István vezetete csoport tevékenységében.

Mielőtt a tulajdonképpeni kérdésre válaszolnék, szeretnék egy megjegyzést tenni az október 25-én történéssel kapcsolatban. Eddig ugyanis még senki nem írta le, hogy pontosan hogyan is került sor a csillag leszerelésére a városháza tetejéről. A pártbizottságon nagyon tartottak attól, hogy a hatalmas tömeg a kaput betörve be nyommal az épületbe, vagy esetleg feljűrik fordulnak az indulatok. Mindenképpen igyekeztek tehát együttműködni. Amikor kiderült, hogy a tűzoltóság nem tud a tetőre jutni, áttelefonáltak a városháza gondnokának, hogy amikor odaérnek, nyissák ki a hátsó kaput. Négyen velünk jöttek. Kerek István utcáron kívül Szabó Lajos, Kecskés és még valaki, akinek a nevét nem tudom. A városháza mögött is volt már egy kis csoportosulás, félték is az elvtársakat, de sikerült baj nélkül bejutnunk az épületbe. A tetőn aztán ök négyen ríngatták ki a tartóvasakat, míg mi a többi munkát végeztük.

Két nap múlva beszeg másban mesterkedtek. De térjünk át 29-ére!

Ottgáz küldöttségünk és soffőrünk délután indult Pestre egy Mercedes gépkocsival. Fehér és piros-fehér-zöld zászlót tűztünk ki rá. Dunaharaszti és Soroksár között a szovjetek megállították bennünket, de mivel fegyvertelenek voltunk, tovább mehettünk. A Hazai Fészfőnökök munkásszállásán szerettük volna előtérni az éjszakát, de ott semkint nem találtunk, találmára továbbmentünk. A Boráros téri ház felé jártunk, amikor észrevettük, hogy balról harcokcsik állnak, a hídon páncélos járművek és szemben velük nagy tüntető

tömeg. Az egyik kapujából két fegyveres ugrott elénk. – Tűnjetek el innen, mindjárt kezdődik a balné – mondta az egyik. Befordultunk a Mester utcába. Ott más fegyveresek firtantak kezdtek, kik vagyunk, mit akarunk. Egyikük rászólt Tóth századosra, hogy vegye le a sapkáját a csillagot. Elmondtuk, hogy Bajáról jöttünk, tájékozódni akarunk. A Berenczey utca 13. számú házhoz kísérték bennünket. Az utcáfront ki volt őrítve, ott nem voltak lakók, csak fegyveresek. Volt köztük katoná, kalauz, diák, mindenféle ember. Azt mondták, ott maradhatunk éjszakára. Egy kihűzött heverőn találtunk fekhelyet, ágynevel nem volt. Másnap átvitték a Tüzoltó utcába, a garázsba, Angyal Pistához. Ök kísérték el bennünket a Földművelésügyi Minisztériumba, ahol már gyülekeztek az ország legkülönbözőbb pontjairól érkezett küldöttségek.

Tudom, kettő Nagy Istvánnal végül bekerültek abba a szűkebb csoportba, amely a Parlamentben Nagy Imrével találkozott. A többiek pedig hazatértek. Nyilván született valamilyen megegyezés Angyalékkal, mert 30-án délután a bajai Nemzeti Bizottság már megbíta Horváth László tanárt, hogy szervezze meg a segélyszállítvány Pestre vitelét. Mi tud erről?

Már amikor megérkeztünk, láttuk, hogy nagyon csórók a srácok. Nemigen volt élelmük, többüknek még ruhája se nagyon. Megígértük, hogy Baja segíteni fog. Akik hazamentek, mindjárt intézkedtek is. Angyal nagyon halás volt. Mi voltunk az első vidéki csapatok.

A parlamenti tárgyalás után Nagy Istvánnal együtt a Tüzoltó utcakapuján maradtak. Mivel tőlőtűt az idő?

Még aznap este részt vettünk egy akcióban. A Pannónia utcai ávos garázsba indultunk fegyverekért. Az ott szorult soffőrök kérték, hogy segítsünk nekik. Útközben eltevédtünk, és egy szűk utcában oroszokba ütköztünk. Éppen szöveget pakoltak ki egy izletből. A teherautónk vezetőfülkéjének tetején fel volt állítva egy golyószóró, mi többiek sem voltunk fegyvertelenek, de azért nem szerettünk volna harcba keveredni velük. A vezetőnk, egy bovdéviszt, Erdélyi főhadnagy, tudott oroszul, ő váltott velük néhány szót, aztán rükcvercet parancsolt a soffőrnek, nekünk pedig azt mondta, hogy fordítsanak hátra, ne nézzünk az oroszok felé. Nehéz pillanat volt, de megúsztuk. A Pannónia utcai garázsban könnyű dolgunk volt. Az ott lévőnek természet-

esen egyik ágában sem volt ellenállni. Lefent felmentünk az emeletre, és ott egy kisebb, olyan 3x2 méteres szobában rengeteg mindenféle fegyver volt, pisztolyok, löszerek, még vadászpuskák is. Két teherautónyi rakományt ártunk vissza a bázisra.

Másnap Angyal közölte velünk, hogy lincselés kezdődött az utcákon, a közlekedésben, a Kőúton is van egy lábánál fogva felakasztott ávos, a szájába szafzorintosokat tűntek. Akin barna cipő van, és nem tudja igazolni magát, annak vége. Menjete – mondta. – Próbáljatok segíteni, hogy eljussanak a Jászai Mari térre, ahol összegyűjtik őket. Valaki hozta a hírt, hogy a Lenin körút 112-ben lakik egy ávos. Jó, hogy mi tudtuk meg, jegezte meg Pista, ha másoknak szólnak, azok talán az utcára vitték volna. Néhányan elmentünk a házhoz. A házfelügyelő azt mondta, hogy az első emeleten találjuk. Kiderült, hogy az egy határőr tiszt lakása, csak a felesége volt otthon. A másodikon lakott, akit kerestünk. Az ajtó zárva volt, nem nyitották ki a csempetésre. Meg akarjuk menteni – kisbátta egyikünk. Semmi. Szétlövöm a zárat – ordította Cigány (Onestyák László – a szerk.). Bent a rémült tiszt és remegő felesége, a kisgyágyban gyerekek. Az ávos azt mondta, hogy ő péntágyri ember, nem tett semmi rosszat. Kettőn elkísérték a Jászai Mari térre. Nemsokára hazafelértünk (megengedték nekik), hogy nincs semmi baja, ne féltek.

Úgy tudom, az első bajai szállítvány 31-én jutott el a Tüzoltó utcába. Azzal a teherautóval jötték haza?

Igen. Késő délután indultunk.

De még egy fordulóra sor került. Van, aki november 2-ára teszi, de Horváth László úgy emlékszik, hogy 3-án este ért fel a konvojfal Budapestre. Ennek az útnak is részvegye volt. Hogyan emlékszik rá?

November 2-án délután indultunk, több teherautóval. Rengeteg élelmiszert vittünk. Marhánszt, baromfit, lisztet, burgonyát. Angyalék ennek nagy részét a környékbeli lakók közt osztották szét. Másnap jöttünk haza. Angyal sürgött is bennünket, mert tudta, hogy minden pillanatban bekövetkezhethet az orosz támadás. Volt ott egy lerobbant Chevrolet, Horváth Mártonnak, a Szabad Nép főszekereszőjének szolgálati kocsija, azt nekünk adta azzal, hogy talán használni tudjuk valámrre. Az egyik teherautó pistógyán hoztuk haza, megajvítása után később egy ideig a bajai rendőrség használta.

Bálint László

Remény és csüggedés

*Halottak napi emlékezés a hőökre
Fotó: Pülek János*

November elsején ünnepelt a város. A Déri-kerben hatalmas tömeg gyűlt össze. Kincses János, a III. Gimnázium tanára kineztekkel teletöltött szép beszédet mon-

dott, utána körülálltak az Éber Sanyi bácsi által elkészített, október 23-át megörökítő emlékművet. Tégltából készült építmény volt, rajta a malterba freskótechnikával bekarcolt babérokoszorú és a dátum. Úgy tűnt akkor, hogy minden a legnagyobb rendben van.

4-én reggel megérkeztek a hírek, hogy Pesten újra lönek. Tömeg sereglett megint a Béke térre. Megjelent egy katonatiszt. Már azzal feltűnést keltett, hogy rövid kecskeszakállt viselt. Ez akkor teljesen szokatlan volt. Többekkel tárgyalt. Arról beszéltek, hogyan lehetne ellenállni. Azt mondták, üres a páncélos lakatnya, el kellene menni a tankokért. Há azokat átvisszük Dunántúlra, meg lehet akadályozni, hogy oda átmenjenek az oroszok. Úgy hírtelt, Kalocsa felől már közelednek. Többedmagammal én is felszálltam egy teherautóra, kimentünk a laktanyába. Ott aztán arról folyt a szó, ki tud tankot vezetni. Voltak profi katonák is, akik értettek hozzá. Három vagy négy tankot sikerült beindítani. Azt, amelyikbe én szálltam be, egy traktoros vezette. Megmagyarázta, hogy a tankot ugyanúgy kell vezetni, mint a traktort, nem lesz

semmi gond. Két fiú még bemászott mellénk, és elmentünk a gimnázium előtti térrig. A Haynald utca felől egy csoport nagy oszomó fegyvert hozott. Nekem is adtak egy géppisztolyt. Aztán arról folyt a szó, hogy érdemes-e a hid felé, Dunántúlra indulni, vagy menjünk inkább Nagybaracska és a határ irányába. Végül az döntötte el a vitát, hogy a tankunk nem indult be. Én akkor otthagytam a géppisztolyt a tankban és hazamentem. Fegyveres nekibuzdulásom így ért véget.

Voltak, akik átkértek Dunántúlra. Egy részük később visszajött, de sokan végül is kiléptek mentek. Azt, hogy egy osztálytársam is átment egy tankkal, csak a negyvenöt éves érettségi találkozáson tudtam meg. Pataki Tibor negyvenöt év után Kanadából jött a találkozára.

Másnap már mindenféle orosz tankok voltak a városban. Aztán cudar idők jöttek. Fegyverregetésért és másért többeket elfűttek, sokan elhagyták az országot. Egykori osztályunkból heten disszidáltak. Hosszú ideig ki sem ejtették a száunkon, mi volt akkor, hogyan történtek a forradalmi események Baján.

B. Farkas Tamás

Busszal a forradalomban

Szirmai Józseffel, régi jó barátommal beszélgetünk az ötven évvel ezelőtt történetekről. A beszélgetés nyomán ötlet eszembe a fenti, kissé furcsa cím. Remélem, nem minősül a komoly témához nem illő tiszteletlenségnek.

Ast szeretném, ha a forradalom tisztegy bajai napja körül arról a kettőről beszél-nél, amelyeken, nemcsak tanárja, hanem résztvevője is voltál az eseményeknek. Az első ezek közül október 26-a.

Reggel a keriben (még akkor is így hívtuk a közgazdasági technikumot) kezdtem a testnevelésórámat. Egyszer csak szólt a sportfelelős, hogy tüntetés kezdődik, vegyünk részt benne mi is. Nem volt ellenemre. Felsőnközöttam az ifjúságot, nem csak azt az osztályt, aztán elmentem a kiscsávolyi általános iskolába, ahol akkor kisegítőként dolgoztam. Kértem az igazgatóhelyettes, engedje el velem azt az osztályt, melyiket tanítottam. Ha menni akáram, menjenek – mondta. A gyerekek lelkesen felsorakoztak, indult a menet, „Vörös Csepel, vezesd a harcot” – zené-

tettek rá a nőtára, hiszen mi mást is tudtak volna. Mire visszaértünk, a keristák már elvonultak. Mentünk a Béke térre mi is, aztán a vaskóti úti laktanyához, de egy idő után úgy gondoltam, ami ott folyik, nem gyerekeknek való. Fűtettem is őket. Így aztán ugyanúgy, ahogy kifelé mentünk, zárt rendben visszavittam őket az iskolába.

És mi történt délután?

Abba véletlenül kerültem bele. A feleségemmel sétáltunk, és látnak, hogy a városba eljött busszok sorakoznak. Az volt a hír, hogy Pestre fognak menni, segíteni a harcolóknak. A mi iskolánk tanulói közül is jó néhányan fenn voltak már a busszokon. Dr. Balogh Károlyné, iskolánk igazgatója is ott volt, azt mondta, hiába próbálja őket visszatartani, ha az egyik busszról leparancsolja őket, felszállnak a másikra. Megkért, segítsék neki. Ha nem megy másként, legelőbb velük megyek, gondoltam. Így is lett. Egy buszba tereltem össze a fiúkat, és 6 óra felé elindultunk. Akkor már Kalocsa volt az elsődleges úti cél. Valakik felvetették, hogy azt a három bajai lányt kellene kiszabadíta-

ni a kalocsai börtönből, akik politikai elítélként ott raboskodnak. Útközben egyszer álltunk meg. Dusnok táján, egy áramelosztó telepenél. Néhányan kitalálták, hogy le kellene rombolni. A magasfeszültség nem játéka, és egybékét is, mi szükség ilyen pusztításra, mondtam, és nem engedtem kiszállni a fiúkat a buszból. A józán ész végül győzött, továbbmentünk. Kalocsán nőtárum, jelszavakat kisabálva mentünk végig a főutcán. A Sztalin-szobor leötlése következett. A mi autók erével nem ment, egy odahívtó traktor sem boldogult vele, végül egy nagyobb autó sofőre, egyetbe kapcsolva, egy pillanat alatt lerúszolta. Utána a börtönből mentünk. Ott már nagy tömeg volt, nemcsak a mieink, hanem kalocsaiak is. A közlébe se fűrtünk. Az egyik csoport, velük mi is, a tanácsbáza felé indult. Többen törni, zizni akartak, de végül nem lett belőle semmi. A tanácselnök, akit bírózó korából ismertem, azt mondta a heveskedőknek, hogy „ha győzők, bízni fogjátok, hogy értékeket is elpusztítottatok, ha meg nem, a rovásokra fogják írni.” Egyetértettem vele. Így

aztán itt sem történt pusztítás. Elindultunk megkeresni buszainkat. A Pestre menés lelkesedése elcsitult. Mit tehetnénk ott fegyver nélkül? – mondogatták többen. Visszaindultunk. Este 10-re hazértünk.

A forradalom utáni sajtóban az olvasható, hogy „a bajtársok robbantották ki az ellenforradalmat Kalocsán”. Te is ilyen nagyok látod a szerepeket?

Lehet, hogy részünk volt benne, de amikor például a börtönhöz értünk, ott már a kalocsaiak hatalmas tömege tüntetett.

Térjünk át november 4-ére. Annak a napnak az eseményeire miért és hogyan kapcsolódott bele?

Az már tudatos volt. Egyszerűen segíteni akartam. A harcoktól ugyan irtóztam, a háború vége felé ugyanis – szinte gyerekként – azoktól keserves tapasztalatokat szereztem a Bácskában, ahol akkor élünk. Előbb munkaszolgálatosnak vittek el, később be-

sorozták a partizán hadseregbe. Sok halált láttam. Most mégis mentem, bár éreztem, hogy aligha lenne erőm emberre löni.

Délelőt a vaskúti úti laktanyában kaptunk fegyvert. Munkásokból, diákokból, idősebbekből és fiatalokból állt az a vegyes csapat, akikkel visszajöttem a városba. A régi posta épületében leraktuk a fegyvereket, és elmentünk ebédelni. Amikor visszamentem, se embert, se fegyvert nem találtam ott. Elindultam a Jelky tér felé, sokan mentünk arra, mert úgy volt, hogy ott lesz a gyülekező. A páncélos laktanyából oda érkeztek be a fegyveresek és végül két harckocsi is. Egy busszal és egy teherautóval indultunk Dunántúrra. Összesen nyolcvanra lehetünk. Én a buszra szálltam föl. Az volt a terv, hogy Pécsre megyünk, ott segítünk az ellenállóknak. Az egyik harckocsi Pörboly táján az árokba csúszott, s mivel a másikat képtelen volt kilőzni, mentünk tovább.

Mivel ránk esteledett, Bátaszéken töltsük az éjszakát. Szívesen láttuk bennünket a házaknál. Másnap fölytattuk utunkat. Beremendnél Pécs felől jövő autókál futottunk össze. A bennük ülők azt mondták, Pécssett annyira az orosz, mint a Nagy Szovjetunióban, oda biztosan nem tudunk bejutni. Egyébként is vége már mindennek. Nagy tanakodás után a csapat egy része úgy döntött, nekivág a határnak, mi, többiek úgy gondoltuk, hogy inkább hazaindulunk. Ők elmentek a busszal, mi a teherautóval jöttünk vissza. A fegyvereket részben már ott elszéjta a társaság, a maradék a Dunába került. Így ért véget az akció.

Az elsőfokú bíróság ítélete két és fél évre tokálta „bűnödöt”. Másodfokon másfél évet kaptál, s ez le is töltszted. Nem kis fizetség a voltaképpen semmiért.

Mégis ez történt.

Bálint László

Szabó Lőrinc Meglépetések

I.

Gyanútlan vers október 15-én

*Szűjón csókol a pillanai,
máské kést út szávedig,
a harmadik halk telehold,
szív rózsája a negyedik,*

*van tömör-édes, mint a mész,
van lángvető csipkebokor,
van, mely egy elmúlt világ,
van, mely karjogtat, mint a bor,*

*van, melyet észre sem veszünk,
hallhatatlan, sóvár zene,
van mindenütt jelenvaló,
van szérvívó mindenféle,*

*ez tűz, mely Földet nyel körül,
az egy katicát tapos el,
van gyermekkorba kérdező,
van, mely Afrikából felel,*

*van, melyben villádjával az
öröög felszár a föld alól,
van atomgáz, bombahalál –
s van legvégső csömör, mely oly*

*bambón, szeliden néz, olyan
öklandetlőn és kedvesen,
mint kifliből a svábbogar,
mint kalbászból a birka szem.*

II.

Egy hét múlva

*Rá egy hét: pár óra alatt
felnyúzó az országnyi Boly:
a dermedt Dávid talpraállt
s ledől a Góllát-szobor.*

*Sipkákra bimbó nyílt! magyar!
Parittyá benzint röptett.
„Hacacal!” – szólt a rádió.
Éheztek a becsületet.*

*Szabadság, itt hordozta hős
zászlaidat az ifjuság!
S a sirt, melyből nép lép ki, már
ámulva nézte a világ.*

*Tíz nap szabadság? Tízenny!
Csók, szivre, minden pillanat!
És nem volt többé szegény az,
hogy a magyar nép fia vagy.*

*Tíz nap szabadság? Tízenny!
Terv forrt: gyűlt, égett minden agy.
Lombokban feszült a jövőnk.
S temették a halottakat.*

*Ablakom mind fény, gyertyaláng!
Aztán a settengeó gyamuk.
Még egy éj. S Budapest köré
vashernyók gyűrűje szorult.*

III.

December közepe

*Aztán jafajult a hajnal és
reggelre ránkivrád az est.
A Tízszertapó típort
s tótagast táncolt a Groteszk:*

*Ambrus WC-ről, vizávi
Akna jött és ágyúgolyó, –
Ágy mellől szekérsény s fal kiment!
„Gimbelemi!” szól a rádió.*

*És Valami tanácskozott
és aztán ugyanaz megint,
és züllött, körben, minden a
Föld züllöt szokásai szerint;*

*S a talpak jártak. Nem tudom,
Akna nem tudom, hogy volt s mi lett.
Már nem tudom. De teltek a
Napok s az évhosszú hetek:*

*hallottuk, Ausztriába hogy
hívták a disportált Dunát
s gyárakban ma is pusztatiz
afánlotta a hacacat...*

*De csak szűjón csókol a perc
s jó remény némítja a jajt:
Nem! Rabok tovább nem leszünk!
És: Isten, áldd meg a magyart!*

20. SZÁZADI MAGYAR SORSOK

Következő írásaink két bajai származású emberről szólnak. 1938-tól mindketten a III. Béla Gimnázium tanulói voltak, hat évig osztálytársak. Származása miatt 1944 egyiküket elsodorta, egy évet vesztett, így az 1945-46-os tanévben már csak iskolatársak. A közös iskola ellenére szinte mindenben különböztek egymástól. Jellegetesen más volt családi helyzetük, más-más hatásokra alakult világszemléletük, másfajta elkötelezettségek munkáltak bennük. De egy ponton életútjuk, sorsuk párhuzamos pályára került. 1956-ban, ha különböző helyen és módon is, mindketten Magyarország függetlenségéért, az emberi szabadságjogok kivívásáért szálltak síkra.

Ennek – talán nem felesleges megjegyezni – máig szóló tanulságai is vannak.

B. L.

A forradalom bajai születésű mártírja

Hargitay Lajos (1928-1956)

Az utóbbi években nevét Baján több helyen is emléktáblán olvashatjuk: a szentistváni templom mellett kereszt alatt, a Déri-kerti 1956-os emlékmű hátoldalán és a III. Béla Gimnáziumban, de néhány egykori ismerősen, diáktársán kívül kevesen tudják a városban, ki is volt ő, és hogy miért, hogyan lett a kommunizmus áldozata. Fontosnak tartjuk, hogy nevén kívül végre életét, tetteit, tragikus halálának körülményeit is megismerje szülőföldesének lakossága. Ezért született ez az írás.

Hargitay Lajos 1928. január 20-án született Baján, mindkét ágon tősgyökeres, idevaló családban. Édesapja 1921-től a bajaszentistváni iskola tanítója, 1939-től igazgatója volt. A hűgával együtt négytagú család az iskola közelében, a pesti (ma Dózsa György) úton lakott. Otthon gondos, de igen szigorú nevelésben részesült. Az apai következetesség fegyveremre, kötelességtudásra szoktatta, és bizonyára a szülői példa alakította ki benne az erős hazafias érzést is. Tízéves korától a ciszterciak vezette III. Béla Gimnáziumban tanult. A nyolc év végén, kedvi kivétellel, jeles vagy kitűnő bizonyítványt vihett haza. Nemcsak az elméleti tárgyakból volt jó, testnevelésórákon is megmutatkozott rátermettsége. Az egyik tanévzárón éppen ezért részesült pénzjutalomban. Bácskai Sándor Keve így idézi fel egykori osztálytárs alakját: „Szélfid, halk szavú gyerek volt. Mindenki szerette. Nem emlékszem, hogy a nyolc évig együtt töltött év alatt egyszer is rászólt volna tanár az órára. Pedig egyébként mozgékony, minden sportágban tehetséges fiú volt. Úszott, evezett, az iskola futbalcsapatának kapusa volt, kitűnő kosárlabdázó. Hátrévedt játszott, kiválóan indított. Emlékszem, senkőtől nem kaptam olyan pontos, jó labdákat, mint tőle. A sportolók általában nem mintagyerekek. A fiú sem számítottam annak. De Luinak (a franciárákon ragadt rá ez a név) mindig jelesre volt magaviseletből.”

Hargitay Lajos édesapját a köztisztviselő- és közalkalmazottak politikai megbízhatóságát vizsgáló ún. igazoló bizottság 1945 novemberében megfosztotta állásától. Ennek következményeit élete végéig viselni kellett.

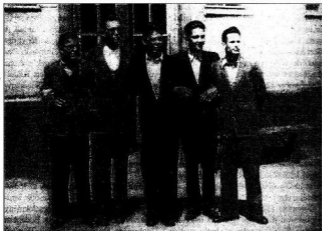
1946-ban, a szíjkecs érettségi bizonyítvány megszerzése után, Hargitay Lajos a műszaki egyetemen folytatta tanulmányait. 1950-ben kapott gépészmérnöki diplomát és állást Ózdon. 1952-ben ott nősült meg, és 1953-ban költöztek át Salgótarjánba. Egy ideig a gépipari technikumban tanított mérnök-tanárként, majd az Acélárnyaggyárban helyezkedett el. Az energiaellátás irányítása volt a feladata. Szakmai érdeklődésére és alaposágára egyaránt jellemző, hogy villamosmérnöki képesítést is kérszült megszerezni, 1956 nyarán meg is kapta az értesítést a levelező tagozatra szóló felvételről, de a tanulmányok megkezdésére már nem kerülhetett sor.

Gyári munkatársai nyitászívű, barátságos, mindenféle sportot kedvelő, lelkes

emberként ismerték. Szűkebb baráti körébe néhány technikumi tanár, egy szintén Salgótarjánban megtelepedett volt bajai osztálytárs és egy-két orvos tartozott. Szabad idejében kézilabdázott, vívott.

1956 októberében egy csapásra minden megváltozott. A budapesti események hírére a megyei pártbizottság elrendelte, hogy az üzemi pártbizottságok megbízható kommunistákból szervezzenek gyári őrségeket. Fegyveresek álltak körül a pártbizottság épületét is. Igyekeztek erőt mutatni és félelmet kelteni. 26-án a város népe megrökönyödve értesült arról, hogy a pártfunkcionáriusok, tanácsi és rendőrségi vezetők saját körükben (és a pártzsekközben) megalkották az ún. Nőgrád Megyei Ideiglenes Forradalmi Nemzeti Tanácsot. Az emberek jól tudták, hogy a hangzatos coger alatt összeszerveződő társaság nem forradalmi, nem nemzeti, hanem a fennálló rend konok védelmezője. A fortyogó indulatok másnapra kibőrték. A négyezer munkást foglalkoztató Acéllágyúgyárban reggel sztrájk kezdődött. A felháborodott tömeg az utcára töltött, és amerre haladt, magával vonta a többi fizető dolgozót is. A zsarnokság győlelete itt is, mint szerte az országban, annak szimbólumai: a város csillagok és a szovjet emlékmű ellen fordult. A párt megyei első titkára 28-án hiába hozott egy géppisztolyrakományt a közeli Fülekről, a „testvérí Csehszlovákiából”, rá kellett döb-bennie, hogy az elemi eréjű népharaggal nincs esélye szembeállítani, ezért másnap az ÁVH megszeppent tisztjével együtt ismét átkelt a határon.

28-án szerte a városban munkistanácsok alakultak. Az Acéllágyúgyárban Hargitay Lajos is beválasztották a vezetőségbe, sőt a nyolcfős igazgatótanácsba is bekerült. 29-én átszervezték a gyári őrséget (ez volt az ún. belső őrség), 30-án megalakult a gyár nemzetiőrsége, parancsnoknád Hadady Rudolf műszaki fordító, parancsnokhe-

Diáktársával (Hargitay Lajos jobbról a második)

lyettese Hargitay Lajos lett. Otthon hároméves kislánya várta, és nyolcadik hónapos felesége aggódott érte, de a forradalmi pillanat cselekvésre ösztönző sürgetésének nem tudott ellenállni. Napjai nagy részét és gyakran az éjszakákat is ezután a gyárban, emberei között töltötte. Szokács László 1956 – *Salgótarján véres december*e című könyvében ez olvasható a négy szakaszból álló acélgyári nemzetőrség mindennapjairól: „Egy-egy szakaszban hét-nyolc nemzetőr teljesített szolgálatot. Támaszpontjuk a nagy iroda első emeletén volt, a tanácssteremben, ahol matrácokon aludtak. A fegyvereket elismervény ellenében a megyei rendőrfőkapitányságról kapták. Alakuláskor fogadalmat tettek, hogy megőrzik a forradalom tisztaságát, vigyáznak a rendre, s nem élnék vissza ezzel, hogy fegyver van náluk. A nemzetőrök között nem volt hivatalos megszólítás, egymást – így a két parancsnokot is – keresztneveikön szólították. A járőrözés kettesével történt, tizenkét órás szolgálatban, és a hatáskör a gyári sorompóig, ahogy a gyáriak hívták: rámpáig terjedt ki. Járőröztek a Salgó úton a mai Pilleki útig, a Rímamurányi úton s a gyárhoz tartozó Ferenc-, Jónásch- és Pintér-telepeken, a Zagyva-útkodón, és ellenőrizték a kútháznál lévő kurtakat, szivattyúházakat, a Minus-forrást is, ahonnan a gyár és környéke nemcsak az ipari, hanem az ivóvizet is kapta.”

Október 30-án megalakult a Nógrád Megyei Nemzeti Bizottság. Tagjait titkos szavazással választották meg a munkástanácsok küldötteli. A forradalom győzelmet

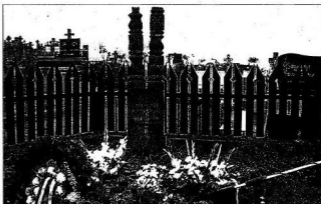
aratott. Úgy tűnt, a nemzetőrségnek nem is lesz más feladata, mint a fentiekben leírt békés rendfenntartás.

November 4-e azonban fordulatot hozott. A szovjet csapatok ugyan az első napokban elkerülték Salgótarjánt, de a restauráció felbátorodott hívei akcióba léptek. A tanács apparátus vezetői, valamint a pártfunkcionáriusok 20 géppisztolyt kaptak a rendőrségtől, és néhány pártműkommunistával kiegészítve csapatuknt, Darázs István százados vezetésével november 6-án elfoglalták a megyei tanács épületét. A Nemzeti Bizottság tagjai távozni kényszerültek. A birtokba jutók, megint csak felhatalmazás nélkül, megalakították a Nógrád Megyei Ideiglenes Munkás-Paraszt Forradalmi Tanácsot.

Az Acélgyárból munkástanácsa nem tudott belenyugodni a helyzetbe, 8-án tárgyalást kezdeményezett az újjászított tanácsossal, hogy tisztázzák a hatalmi viszonyokat. A tárgyalás természetesen sikertelenül zárult.

November 13-án ismét gyűlés volt az Acélgyárban. Ezen az egész iparmenedece minden munkástanácsának küldöttsége részt vett, ott voltak a Nemzeti Bizottság tagjai, és megjelent a Munkás-Paraszt Tanács vezetője is. Hosszas vita után utóbbi beleegyezett, hogy a két hatalom képviselői közösen ajánlást készítsenek a megyeháza. A Hadady és Hargitay vezette nemzetőrök ezután egy ponyvás teberautón a megyeháza felé indultak. Az ottaniak nem tudták a megegyezésről, de nem álltak ellen, többségük békésen elvonult. Néhány karhatalmistát azonban a nemzetőrök lefegyvereztek, és tönkretettek az emeleten éppen adás közben felfedezett rádióadót. Darázs százados, amikor értesült a történetről, embereivel meg akarta támaszni a nemzetőröket, de a híre az Acélgyárból buszok vonultak fel, és a vásártéren, nyílt terepen, körülzárták a támaszni szándékozókat. Hosszas vita után Hargitayék elengedték az elfogott karhatalmistákat. A „tiszti század” öntelt parancsnoka álláspontot távozott.

A 14-én történetekről ismét Szokács László írt: „Kellően hírek érkeztek a Karancs mestérl. Telefonon is jelezték, és az emen bejáró dolgozók is elmondták – a gyári munkástanács tárgyalta is erről –, hogy az ott lévő pufajkás társaság az élelmiszerboltokat feltéri, viszi az árut, és azzal „enyugtatja” a tiltakozókat, hogy Kádár majd megfizeti a kiárt. Követelték, kérték a nemzetőröket, hogy csináljanak rendet, akadályozzák meg a garázdálkodást. Hadady, Hargitay és dr. Magos (a gyári

Hadady Rudolf és Hargitay Lajos emlékférfája Húgyagon

munkástanács vezetője – a szerk.) megtárgyalták a termelőket, és a nemzetőrök – ezáltal két teherautóval – hamarosan Karancslapujtőre érkeztek. Minden szakasz megkapta a feladatát, ám szerencsére összehűzésre akkor sem került sor, hála Hadady Rudolf parancsnoknak, aki egy fehér zsebkendő tüzött egy karóra és tárgyalásra hívta a puafajkások támaszpontjáról a parancsnokot. A kedvező végkifejlethez hozzájárult Dr. Magyar Béla érkezése is, aki a nagyobb nyomaték kedvéért magával vitte a megyei rendőr-főkapitányság vezetőjét. A nemzetőrök visszavonultak bázisukra.

Másnap, november 15-én a szovjetek hat tankkal és négy-öt, sorokatokkal megnakott páncélkocsival érkeztek a gyár elé. A nemzetőrök számítottak támadásra, az emeleten előkészítettek benzines palackokat, de akkora tülerővel nem szállhattak szembe. A két golyószórójukkal, géppisztolyaikkal, néhány karabélyukkal nem volt esélyük az eredményes ellenállásra. A két nemzetőrpáncsotk tárgyalást folytatott a szovjet egységet vezető őrnaggyal és az odaszáraz karhatalmista tisztekkel, melynek eredményeként a csoport tagjai leadták a korábban elismervény ellenében átvett fegyverüket és szabadon távoztak.

Ha fegyvertelenül is, Salgótarján még ezután is ellenállt. November 21-én megalkult a megyei munkástanács. Elvi irányítói a megszűnt Nemzeti Bizottság vezetői voltak. A hatalom azonban már visszavágásra készült. A megyei munkástanács 30-i gyűlését szétzavarták, és másnap letartóztatták a Nemzeti Bizottság néhány tagját. Mivel tanárok is voltak közöttük, a pedagógusok tüntetést szerveztek. Ennek hatására a lefogottakat ekkor még engedték, de éreztetett, hogy a megtorlás nem sokáig fog már késni. Hargitay Lajos tudta, hogy nem sok jóra számíthat. Ezekben a napokban a forradalom résztvevői közül többen elmenekültek, kilőföldre távoztak. Ő is fontosabbá ezt, de felesleges állapotba miatt végül a maradás mellett döntött.

December 8-án hajnalban a puafajkások Kisterenyén letartóztatták két embert (az egyikük munkástanács-vezető volt), és a megyei rendőr-főkapitányság fogdjába zárták őket. A híre Salgótarján népe ismét megmozdult. Délután 10 óra után már három-négyezer főe tömeg tüntetést az épület előtt. A hatalom azonban ezúttal sem hátrált meg. A Darázs vezette helyi alakulat mellé ugyanis most egy Budapestről érkezett 47 főes karhatalmi egység és három szovjet harcossai is felsorakozott. 11 órakor egy karhatalmista géppisztolyosorozatot lött a levegőbe, a szután percekig tartó ördöklés

következett. Aki tudott, menekült, de hetven halott és csaknem 150 sebesült hullott az utca kövére. A karhatalom azzal magyarázta a sortűzet, hogy az válasz volt egy öket ért tüzépsápra. Ebből egy szó sem volt igaz, de ürliget szolgáltatott az azonnal megkezdett letartóztatásokra.

December 12-én este felé a két parancsnok és a nemzetőrség több tagját becsalták az Acélgyárba. A karhatalmisták letartóztatták őket, és mindnyájukat átvitték a rendőrségre. Hadady és Hargitay brutális verésének, kímzésének fültánja volt egy, a szomszédos helyiségben fogva tartott munkástanács tag. Hallotta azt is, ahogy végül kilökdösték őket a folyósóra. Több mint három évvel később mert csak beszélni erről.

December 13-án hajnalban a két foglyot gépkocsival Hungyagra vitték, és újabb két nap múlva Salgótarjánban is mindenki tudta, hol és hogyan ért véget a nemzetőrpáncsokok élete. Jellemző viszont, hogy rendőrségi jelentések még évek múlva is mint az Ipolyban talált két ismeretlen halottól tesznek említést rólok.

December 15-én Hargitay bement az acélgyári körházba, ott szülte meg másnap Márta után második, Emese nevű kisfiát. Már ott hallott a mementókról, de nem hitte, és akkor sem akarta elhinni, hogy férje meghalt, amikor 1957. május végén kezében tartotta a balassagyarmati járás anyakönyvvizsgálójának arról szóló értesítését. (Különös, de a kor viszonyaira jellemző, hogy az anyakönyvi hivatalban tudták, hogy ki az Ipoly partján agyulított személy, de a rendőrségnek „fogalma sem volt róla”.)

A szerencsétlen asszonynak nem volt maradás Salgótarjánban. Az év nyarán bátyjai segítségével Budapestben vállalt munkát. A hatvanas években hiába folyamodott árvalatásért, kérését elutasították, két lányt nehézként körülmenyek között, minden támogatás nélkül, egyedül kellett felnevelnie. Férje halálának körülményeiről, eltemetésének helyéről nem tudott semmit. 1989-ben nyílt először lehetősége arra, hogy nyomozni kezdjen. Schiffer Pál dokumentumfilme bemutatja a lányával együtt végzett kutatás stációt, de sem a megkeresett tanúk meghallgatása, sem a balassagyarmati körház területén engedélyezett exhumálási kísérlet sorozat nem hozott eredményt. Hargitay ekkor férje halálának helyén, az Ipoly töltésén állított emlékkeresztet. Hozzájárulásával ezt 2001-ben Hungyag önkormányzata a templomkerbe vitette.

Az özvegy nem tudott belenyugodni a sikertelenségébe. 1992 szeptemberében segítséget kérve a legfőbb ügyészhez fordult. A megindított tényfeltáró vizsgálat fényt derített arra, hogy Horváth Károlynak, Darázs István százados főfőjének szerepe volt az utolsó órák eseményeiben. Kihallgatásokkor azt vallotta, hogy a főkapitányság udvarán parancsnoka azzal azzal állt politikai helyettesének, Varga Andrásnak és a vele lévő két karhatalmistának a foglyokat, hogy szállítsák őket a balassagyarmati börtönbe. A megyei főügyész feljegyzése szerint a felvitatást ekkor úgy mondta el, hogy „fegyveresek támadtak rájuk Szécsény és Hungyag között, a foglyokat elvitték tőlük, majd másnap értesült arról, hogy az Ipolyba lötétek őket”. Másfél évvel később, amikor már emberiség elleni bűncselekmény gyanúsítottjaként hallgatta ki a Budapesti Ügyészségi Nyomozó Hivatalt, Horváth Károly egészen más verziót adott elő. Az előbbiről azt mondta, hogy annak idején Darázs parancsolta, hogy így valljanak, ha az ügyészség esetleg nyomozni kezd. Ezáltal azt állította, hogy Varga András azt mondta a foglyoknak, ha meg akarunk menekülni Szibériától, ahova az oroszok bizonyára elvinnék őket, lehetőséget ad rá, hogy a sekély vízi Ipolyon átkelve Csesh-szlovákiába jussanak. Amikor a gépkocsi Hungyag határán megállt és a foglyok megindultak a folyó felé, Varga és a két karhatalmista géppisztolyosorozatokkal megölték őket.

A két változatban csak az a közös, hogy a maga személyét gondosan kivonta a gylkosság elkövetéséből, és egyikben sem esik szó arról, hogy bent jártak a faluban is. Ez pedig mindmáig ott van Hungyag népének kollektív emlékezetében. És az is, hogy ki-végzték előtt a tanácsháza melletti ház pincéjében felhőzta kiznózták a két embert.

Egyéb bizonyíték hiányában az emberiség elleni bűntényben az ügyészség csak azt állapíthatja meg, hogy Horváth Károly elkövette a bűnpártolás bűncselekményét, de ezért elvülés miatt már nem büntethető.

Hargitayné soshsem adta fel a reményt, hogy egyszer tisztességes temetésben búcsúzhata el fiatalon elvesztett férjétől. De bizonyára ő is tudja, hogy erre egyre kisebb az esély. Némi vigaszt talán nyújthat neki, hogy Hungyag község kegyelettel őrzi a két műrtúr emléket. 2005. október 21-én a helyi önkormányzat a temetőker melletti kis, elkerített ligetben egy tölgy fákadó kettős fejfát állított emlékkőre, 2006. szeptember 23-án pedig kiállításra idézték fel életüket és a forradalomban vállalt szerepüket.

Bálint László

A bajai „népi urbánus”, Tánceszos Gábor pályája

Az 1956-os forradalom és szabadságharc 50. évfordulóján méltán idézzük fel az események országos és helyi vonatkozásait. A múltidézés során talán néha nem is vagyunk tudatában annak, hogy néhány szereplő életpályájában összekapcsolódnak a helyi és a nagypolitika szálai. Mostani cikkünkben annak a Tánceszos Gábornak állítunk emléket, aki elsősorban a forradalom szellemi előkészítésében nagy szerepet játszó Petőfi Kör titkáráként vált országosan ismertté, és aki – egyáltalán nem mellékesen – bajai származású volt. Váratlan fordulatokban és tanulságokban bővelkedő, megfigyelésben is vitatott életpályájának monografikus feldolgozásával mindmáig az új történetírásunk, ám annak főbb állomásait ezúton olvasóink elé bocsátjuk.

Az ifjúkommunista felemelkedése és bukása

Tánceszos Gábor – akit barátai második keresztneve után csak Gyurkának hívtak – 1928. április 2-án Budapestszentéleteren született. Apja, Tánceszos Ernő Baján volt festőképzőművész, aki hat alkalmazottal sohasem foglalkoztatott többet. A viszonylag jómódú család üzele kényelmes polgári életet biztosított a gyermek Tánceszos számára. A III. Béla Gimnáziumba járt. Baloldali nézetei állítóg már kamasszkorában fennállottak, rendszeresen olvasta a szociáldemokraták Népszavát és a parasztpárti Szabad Szót, valamint a falukutatót és a népi írók műveit. (Eszmerendszerében egyébként később is a szocialista és népi gondolkodók eszméi ötvöződtek.) Állítólag kora gyermekkorában katolizálni akart, mert mindig eltökélten magyar akart lenni.

1944-ben édesanyjával együtt deportáltak, ám szerencséjére egy, a vészközpontban is bizonyos befolyással bíró orvos nagybátyjának köszönhetően nem halálhárba került, hanem Bécébe, ahol egy koncentráció táborhoz csatolt kórházban betegszállítóként dolgozott. Így ugyan állandóan éhezett és fájt, de végül épségben hazatérhetett. (Apja munkaszolgálatosként halt meg a háború során.) Éveszteséssel folytatta gimnáziumi tanulmányait, 1947-ben érettségizett.

1945-ben belépett a kommunista pártba. Ebben nyilván szerepet játszott az, hogy mindig is érzékeny volt a szociális problémák iránt. Fanatikusban hitt az eszmében és abban, hogy a „magyar szocialista forradalom” az urak bitorlását megoldottnak igaz nemzetet formál a magyar népből. Így per-

A Petőfi Kör elnökségében (jobbra Lasonczy Géza)

szes az sem csoda, hogy korán sok ellenséget szerzett magának; az ügybuzgó plebejus könnyen lehetett „véresszójú kommunizistának” látni – és nem is alaptalanul. Baján részt vett a kommunista párt befolyása alatt álló helyi MADISZ-szervezet létrehozásában, majd amikor megkezdődött a népi kollégiumok létrehozása, a bajai alapítók között is ott a neve. A pártban belül is gyorsan lépett előre: 1946-ban már az MKP városi ifjúsági titkára és a városi vezetőség tagja, majd hamarosan megyei ifjúsági titkár lett. Nyilván ügybuzgalmának és fíradhatatlanságának köszönhető, hogy a párt hamarosan „kiemelte” vidékről az ígértes ifjú kádert, és a fővárosba irányította.

1947 őszén előbb a Győrffy Kollégiumban, majd a Petőfi Sándor Népi Kollégiumban lakik, és a középiskolások – kommunista vezetőség – rétegszervezetének, a Magyar Diákok Nemzeti Szövetségének egyik vezetője. Ekkor már függetlenített funkcionáriusként dolgozott, aki bejáratos volt valamennyi ifjúsági szervezethez, de az MKP is a jövő reményességéért tartotta számon. Beiratkozott a Péntek Páter Tudományegyetem (később ELTE) filozófia szakára, bár a tanulás helyett eleinte jórészt „mozgalmi munkáit” űthette az idejét. Ígértesen induló pártkarrierje azonban az évtized végére némileg megfűt: egyrészt, mert „osztályhelyzete miatt” eleve gyanús volt, másrészt pedig a Rajk-per idején egy gyanúba kevert munkatársnőjével kapcsolatban „nem bizonyult kellően ébernek”. Így, bár jelen volt az új, immáron egységes ifjúsági szervezet, a DISZ létrehozásánál, ha-

marosan eltávolították annak apparátusából, és egy időre állás nélkül maradt. Jobb híján „mezei diákként” ekkor visszairatkozott az egyetemre, amelyet filozófia-történelem szakon 1953-ban kitüntetéssel végzett el. Ezt követően hamarosan tanársegédi állást kapott az ELTE filozófia tanszékén, ahol egy évig oktatott. Az már nyilván a Sztálin halálát követő és a Nagy Imre 1953-as kormányprogramjával összefüggő politika következménye volt, hogy Tánceszos 1954-ben visszahívták az ifjúsági szervezetbe, majd afféle rehabilitációként a DISZ főiskolájára helyezték át, ahol ugyancsak filozófiát oktatott.

A Petőfi Kör titkára

1953 után Tánceszos Gábor politikai pályája újabb fordulópontoz érkezett. A pártban tejjel a Rákosi körül tönörülő „ortodox sztaálinisták” és a Nagy Imre mellé álló reformerek közül egyértelműen az utóbbiak mellett tette le a voksát, és e döntése mellett kitartott akkor is, amikor az kifejezetten bátrnyírva vált. Persze 1954-55-ben ez még inkább előrelépéséhez járult hozzá. Az addig szinte csak a mozgalomnak élő fiatalomber magánéletében is döntő fordulat állt be: egy egészen rövid életű, sikertelen házasság után ekkortájt vette feleségül Bácsai Vera történészt, aki hátralevő életében hű társa maradt.

Pályájának nagy pillanata akkor jött el, amikor 1955-ben felmerült, hogy a DISZ egésze alatt egy értelmiségi ifjúsági klub és vitakör jöjjön létre. Erre az időre a Rákosi-féle pártvezetés a sztálinista restauráció ré-

vén nemcsak a tömegekkel győltette meg magát, hanem egyik fő bázisát, a kommunista érzelmi értelmisséget is elidegenítette magától. A „főnyes szelek nemzedékéből” kinőtt fiatal értelmiségiek új, nyilvános fórumokat kerestek maguknak az ősláló gondolkodáshoz. Ennek eredményeképpen még 1954-ben alakult meg a Besenyey Kör, amely főként fiatal irodalmárok szelid, párton kívüli vitaklubjaként működött. Az 1955-ös nagy rendcsinálás során a pártvezetés azonban még ebben a kis létszámú klubban is veszélyforrást látott, és úgy döntött, hogy azt a DISZ felügyelete alá helyezi, majd – hogy „az ifjúság inkább Petőfi forradalmi szellemét kövesse” – nevért Petőfi Körre változtatta. Titkárivá pedig Táncoz Gábort nevezték ki, akiről úgy gondolták, hogy marxista szemléletével képes lesz ellenúlyozni a vitaklub szervezésekor jelentkező „polgári és nemzeti tendenciákat”, ráadásul műveltség, kapcsolatai és vitakészsége révén alkalmas is a Kör vezetésére. Ez utóbbi kétségkívül igaz is volt, csakogy a képeségeit Táncoz – a rikosista pártvezetés elvárásaival szemben – arra használta fel, hogy valódi értelmiségi vitákért hozzon létre, ahol különböző vélemények ütközhetnek egymással.

A Petőfi Kör első összejövetelein alig 20-30 fő vett részt, ám 1956 elejére – szinte kizárólag személyi kapcsolatok révén (eleinte főként az egykori NÉKOSZ- és MEFESZ-tagok csatlakoztak) – jelentősen bővült a létszám, az SZKP XX. kongresszusát követően pedig tömegessé vált a csatlakozás. 1956 májusára a Petőfi Kör a Rákosi-ellenes erők legfőbb gyűjtőhelyévé vált. Emiatt többször is helyszínt kellett váltani: előbb a Kossuth Klub néhány száz főz termében (és lépcsőházában), később a Körgazdasági Egyetem legnagyobb előadótermében ülészek, de az utolsó nagy viták mintegy hétézres közönsége már csak a Néphadsereg Tiszti Házának nagytermében fért el.

A Kör első jelentősebb összejövetele egy jogoszláv irodalmi est volt (1956 április), ám igazi visszhangot a májustól induló szakmai viták hoztak. Maga Táncoz az összesen 12 nagyobb vitában ritkán szólalt meg; viszont ő találta ki a disputák akkori-ban szokafian, kötetlen formáját, ő kérte fel az előadókat, készítette elő a vitákat, illetve a gyakran feszült légkörben igyekezett közvetíteni, békíteni a vitázó felek között, és egyeztetett a pártapparátussal. A Kör munkáját eredetileg vidékre is ki akarta terjeszteni, sőt közös kirándulások, turisztautak, sportprogramok szervezésén is

gondolkodott, ám ezekre már nem nyílt módja. Azt persze tudnia kellett, hogy a tízzel játszik; Rákosiek 1956 nyarán az írók mellett épp a Petőfi Körben látták a legfőbb veszélyt, a viták ugyanis számos olyan témáról nyilvánítottak véleményét, amelyeket korábban említeni sem lehetett.

A Petőfi Kör működésének csúcspontját a június 27-re meghirdetett, a sajtó és tájékoztatás kérdéseiről folytatott vita jelentette. Ekkor több érdeklődő az utcán rekedt a nagy tömeg miatt. A tömeg végül az egykori tiszti kaszinó aajtáit is betölte. Ez a vita a sajtószabadság melletti nyílt tiltásba toroklott, amelyen Rákosi és Gerő leváltását is követelni merték. Déry Tibor felszólalásában a rendszer hibáira is rúmutatott, sőt azt is kifejezi, hogy a hiba nem egyszerűen a politikai gyakorlatban, hanem magában a szocialista rendszerben van. „Szocializmust akarunk építeni ebben a mi hazánkban, és ekközben megtörténik az a példátlan eset, hogy éppen azt felejtjük ki, sőt vonjuk ki a rendszerünkbeli, ami pedig a szocializmus alapja; az emberben való bizalmat” – fogalmazott az író.

Táncoz Gábor a Petőfi Kör vitastjernén

E vitát követően Gerő Andropov szovjet nagykövetnél feljelentette Táncozot, aki Hruscovot is tájékoztatta a Petőfi Kör szerepéről. A párt központi vezetősége rendkívüli ülésen, majd sajtónyilatkozatban bélyegyezte meg a Petőfi Kör „nép- és pártellenes aknamunkáját”, ám a számos tiltakozás miatt betiltást – jöllehet, egy felfüggesztő béklyuminiszteri rendelet megszlélett – nem merték vállalni. Már terveztek a vezetőket letartóztatás is, ám júliusban végül a Petőfi Kör által bírult Rákosi kérszerült távozsra a párt éléről; más kérdés, hogy utóda, Gerő Emő hasonlóan ellenségesen ítélte meg Táncozok tevékenységét.

Pár hónap szlnet után szeptemberben újabb vitastekre került sor, többek között a neveltség, az agrárium és az egészségtügy égető kérdéseiről, ám az is bezizo-

nyosodott: a kör a válságból nem tud megfelelni kiart kínálni. Együttal kiderült, hogy a Kör korlátai is: egyrészt bizonyos kérdések (az ország szovjet függése, egy-pártrendszer) megvitatását nem vállalt(hat)ák fel, másrészt, bár a Kör vezetőinek voltak személyes kapcsolatai a nem baloldali értelmiség egy részével is, ők a rendezvényeken nem jelenhettek meg, ne-hogy kompromittálják az eredetileg marxista alapokon szerveződött, bár időközben attól eltávolodó Petőfi Kort.

Táncoz 1956. október 14-én a *Művelti Nép* című folyóiratban jelentette meg *Tíz-tíz szveszelővel* című vezércikkét, amelyben a személyi kultusz állítja szembe a Nagy Imre iránt érzett szeretettel és tisztelettel. A Petőfi Kör egyébként még október 23-án este is vitakozott, miközben a város más részén már folytak a harcok.

Forradalom, megtörtés, újrazekedés

1956 októberében a Petőfi Kort az események már az első puskalövés pillantában túlhaladták” – írta az egyik kortárs. Ez ez valóban így volt; a forradalom első napjának követelése messze túlhaladták az addigi igényeket. Táncoz a forradalom Budapesten érte; októberben a DISZ megújításán dolgozott barátival, és nyíltan kiállt az október 23-ára meghirdetett szimpátiatüntetés megtartása mellett. Maga is ott volt a tömegben, a Bem-szobornál eredetileg beszédet is mondott volna, de a hangoszlítás hiánya miatt erre nem kerülhetett sor.

Az első forradalmi napokban nagyrészt a pártközpontban, Nagy Imre közelében tartózkodott, és annak miniszterelnöki kinevezése után egy békéltető rádiófelhívással próbálta elérni a harcok befejezését. A még mindig hatalomban lévő pártfunkcionáriusok egy része azonban ellenségéslátott benne; Gerő ki is utasította az épületből, őt téve felelőssé „az ellenforradalmi lázadás” kirobbanásáért. Október 28-án részt vett a Magyar Értelmiség Forradalmi Bizottságának megalakításában, és a Petőfi Kort képviselve aláírta annak felhívását, amely a szovjet csapatok azonnali távozsán kívül többek közt szólásszabadságot és szabad választásokat követelt. November elején úgy gondolták, hogy egy újraszervezett Petőfi Körnek a forradalom konszolidációja után is komoly szerep juthat, ám a szovjetek november 4-i inváziója megakadályozta az újjalaklítás.

A tragikus napon Táncoz feleségével együtt, Nagy Imréékhez csatlakozva a jogoszláv kövegre menekült, ahonnan november 25-én őket is a romániai Snagovba hurcolták. Miután minden megalkuvási ki-

sérletet visszautastított, 1957 márciusában letartóztatták. Kezdetben önálló pert terveztek ellene, ám végül két másik reformkommunistával, Haraszti Sándorral és Fazekas Györggyel együtt állították bíróság elé. Perükben ugyanaz a Vida Ferenc bíró ítélkezett, aki pár nappal korábban Nagy Imre halálát ítélték meghozta. Az 1958. június 19-én lezartult perben a három vádlott közül Táncozot kapták a legsúlyosabb büntetést: 15 év börtönrre ítélték. Büntetését a hírhedt márianosztrai fegyintézetben töltötte.

A börtönből 1962-ben kegyelemmel szabadult, de a közéletbe többé nem térhetett vissza, így nehezen találta meg a helyét. Előbb egy eszt gimnáziumban tanított irodalmat, majd egy szociológiai kutatómunkába kapcsolódott be: pedagógusok és diákok olvasási szokásait vizsgálta. Ebből utóbb egy kiváló tanulmány született. A hetvenes években főként a népi kollégiumok tudományos rehabilitációján dolgozott, egy szociológiai tanulmányt is szentelt az egykori nékoszosok eredetének és pályafutásának. Tudományos érdeklődése pedig egyre inkább a kisebbségek felé fordult: Magyarországon az elsőként foglalkozott a szegények és a cigányok sorsával, míg a határon túl főleg az erdélyi magyarság élete érdekelte. Éves rendszerességgel járt Er-

délybe, szoros barátságot kötött az ottani magyar értelmiség legjobbjával, és igyekezett eljárni az ügyükben, amikor a hatalom nacionalistáinak hárségezte őket. Olyan problémára irányította a figyelmet, amelyről akkoriban beszélni sem lehetett.

Bár politikai értelemben belső emigrációba vonult, régi szívfájdalma volt a különböző ellenzéki csoportok egymással való merev szembenállása. Ennek okát a viszonyt évtizedek óta mérgező, a hatvanas évek végén újjáéledő népi-urbánus vitában látta. A neveltetése, de tudományos érdeklődése, baráti köre révén is mindkét kultúrhöz közelítő Táncozot – Donáth Ferencet, Bibó Istvánt, Kardos Lászlóval együtt – fontos előnként tekintette az 1956-ban még létező ellenzéki egység újratemetését, de legalábbis a két tábor közeledését. E cél jegyében közvetít az urbánusok és Illyés Gyula között, és kritikai írásaliban is a szándék jegyében bírálja kor- és pályatársainak alkotásait, szemléletét. Egy tanulmányában még 1956 kritikájára is vállalkozik.

1979 októberében is főleg az ellenzéki egység megteremtésének jegyében csatlakozott azon 56-osok közé, akik aláírásukkal tiltakoztak a csehszlovák Charta 77 képviselőinek letartóztatása ellen. (Éz volt az első olyan alkalom, hogy egykor ötven-

hatosok is csatlakoztak az újabb keleteli ellenzéki csoportok valamely kezdeményezéséhez.) Úgy tűnik azonban, nem bízott igazán a két tábor közötti szakadék áthidalásában, mert hamarosan addig is meglévő, de mindenki előtt gondosan leplezett depressziója lett úrrá rajta. Saját állapotát reménytelennek, politikai céljait megvalósíthatatlannak ítélve 1979. december 6-án öngyilkosságot követett el. Búcsúlevelében kizárólag személyes okokkal magyarázza tettét, és még arra is ügyelt, hogy egy kis öccsével előre figyelmeztesse feleségét a várható sokkhatásra.

Haláláról a sajtó nem emlékezett meg, még azok a lapok sem írtak róla nekrológot, amelyeknek rendszeres szerzője volt. Temetésén ennek ellenére több százan jelentek meg, az egyik gyászbeszédet tartó Györfly Sándor ekkor nevezte Táncozot „népi urbánusnak”. (A másik gyászbeszédet ötvenhatos bajtárs, Vásárhelyi Miklós tartotta.) Barátai néhány évvel később emlékkönyvet idézték „Táncoz Gyurka” alakját, és megjelentették legfontosabb írásait. Tevékenységének utólagos elismerését azáltal nyerte el, hogy 1990-ben hamvait egykori harcostársai mellett helyezték örök nyugalomra.

Dr. Mayer János

Generalisszimusz a polc alatt

A Sztálin-szobrok országsszerte elűntek köztereinkről 1956 októberének végén. Ércanyaguk gyakran más szobrokba olvadt. Baján a Déri-kertben felállított Sztálin-mellszobrot ledöntötte a forradalom, de megvédte a Sugovica. Talán furcsának tűnhet ez a megfogalmazás, de múzeumistaként tudom, hogy a legsúlyosabb mált tárgyat is meg kell őrizniük, hiszen történelmünk és mindennapjaink tanúi.

Pátzay Pál Sztálinról készült mellszobrárt a Déri-kertben állították fel, szemben az első világháborús emlékművel. Az ötvenes évekre visszaemlékezők szerint a forradalom bajai honpolgárai ledöntötték posztamentéről, majd a Sugovica hídjáról a vízbe dobták. Nem sikerült kiderítenem, hogy mikor emelték ki hullámsírtájából, így azt sem, mikor került a Városháza padlására. Van, aki úgy emlékszik, hogy a hetvenes évek elején már ott volt. Ha így van, akkor talán egy alacsony vizálás tette láthatóvá, s ezért kiemelték, nem tudjuk mikor. De az sem kizárt, hogy a Sugovica új hídjának építésekor került elő a hetvenes évek végén. Egy biztos, a Városháza padlásra került. Hal-

lottam olyan történetet, hogy a padlásra felmenők – csibészségből? – kikapott tettek a fejére, de leginkább a balkáni gerlékkel osztotta meg száműzetésének magányát.

De a Városháza is csak ideiglenes lakóme volt a generalisszimusz szobrának. Az 1980-as évek második felében a múzeumba került, s további „mozgásáról” már magam is tudok.

Tehát 1986-ban, vagy egy évvel azután a múzeumi takarítónő, Juliska néni azzal fogadott, hogy kora reggel, amikor csak ő volt a múzeumban, meghozták a Sztálint, és levitték a pincébe. A Városháza padlásáról a múzeum pincéjébe internálták. A nedves sötétben várakozott – néhány rácsosló társaságban – az 1990-es évek közepéig.

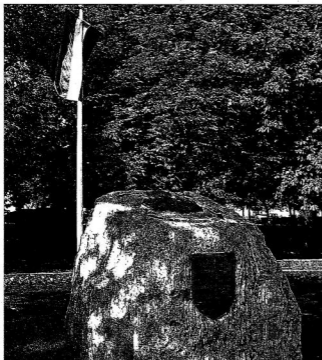
Ekkor került fel az emeletre, a képzőművészeti gyűjteménybe. Ugyanis egy szobor értéke nem attól függ, hogy kit ábrázol. Pátzay Pál műve jó szobor, bár a Kossuth-díjat 1950-ben, bizony állíthatjuk, az ábrázolt személyért kapta. A bajai Sztálin-szobor nyilván nem egyedi darab, hanem a számos ötvény egyike, mellyel „megajándékozták” a várost.

A generalisszimusz ma a raktári polc alól néz fel a belépőre. (A szobor súlyát nem bírná el a polc.)

Október 18-ától, 1956 óta először láthatják a múzeumba betérők az emeleti kiállótérben. A szobrot nem restaurálták, tisztították, vizkő és zöldes patina borítja, fillében még ott a Sugovica homokja.

Mark Zsuzsa

Városi megemlékezés

Nemzeti ünnepünk, az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc 50. évfordulója alkalmából október 23-án, hétfőn 17 óra a városi megemlékezésre hívjuk a bajaiakat.

Program

- Himnusz
- Emlékműsor – a Szent László ÁMK tanulóinak előadásában
- Ünnepi beszédet mond Végő György Barnabás nyugalmazott református lelkész
- Koszorúzás, gyertyagyújtás
- Szózat

Az ünnepség helyszíne a Déri-kert.

Az 1996. október 23-án átadott 1956-os emlékmű Kirchmayer Károly alkotása, közreműködő építész Vadász György volt. A 126 cm magas, rusztikus kövömbön fém domborműves városcímer van. Az emlékmű hátoldalán a kommunizmus bajai áldozatainak nevével olvashatjuk. A földön egy meghasadt szívet és keresztet formázó, kettőtört köplasztika az 1956-ban állított emlékmű szimbólumait idéli fel.

ÖNKORMÁNYZATI TÁJÉKOZTATÓ

Felolvasó szerkesztő:
Banga Szabolcs

Felolvasó kiadó:
Baja Város Önkormányzata

Szerkesztőség:
6500 Baja, Szentháromság tér 1.

Telefón: 79/527-367

Fax: 79/425-941

E-mail: ot@bajavaros.hu

Ünnepi lapszámunk
16.400 példányban jelent meg,
illetve letölthető a www.bajavaros.hu
honlapról, újságunk oldaláról.

Nyomdai munkálatok:
Arculat Nyomda, Baja
ISSN 1416-2070

Kiadványunk megjelenését a
Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma
támogatta.

TÁJÉKOZTATÁS

a Bajai Honpolgár előfizetői számára

Kedves Előfizetőnk!

Bizonyára meglepődött, amikor lapunk e-havi számát kézhez kapta, mivel címlapja is, papírja is eltér a megszokottól. Jelezzük, hogy a közös, ünnepi szám kivételes, egyszeri alkalom, a lapot a továbbiakban a hagyományos formában fogja kapni.

Hasznosnak ítéltük az Önkormányzati Tájékoztató szerkesztőségével való együttműködést, mert általa négy oldalal növelhettük a terjedelmet, színes képek közlésére is lehetőségünk nyílt, és ami ennél is fontosabb, az évforduló jelentőségét méltató, a forradalom eseményeit felidéző írásaink így módon minden bajai lakásba eljuthatnak.

Kérjük szíves megértését.

A bajai előfizetők egy ingyenesen tervezett, további példányt is kapnak. Ha tehetik, azt adják át vidéki ismerőseiknek.

a Bajai Honpolgár
szerkesztőbizottsága

BAJAI HONPOLGÁR

Megjelenik minden hónap első napján
ISSN 1416-4469

Főszerkesztő:

Bálint László

A szerkesztőbizottság tagjai:
Bálint Anikó, Blaskó Tibor, dr. Dézsi József,
Jász Anikó, Kothencs Kelemen, Kovács Zita,
dr. Laki Ferenc, dr. Mayer János,
dr. Nebejszki László, Schmidt Antal

Lapalapító és kiadó:

Újvárosi Általános Művelődési Központ

Postacím:

6500 Baja, Ötványi Imre u. 14.

Telefón: 79/525-599

Fenntartók:

Bajai Honpolgár Alapítvány

Az alapítvány szemelvezető bankja:

OTP Kereskedelmi Bank Rt.

Bajai Fiókja 11732033

Bajai Honpolgár Alapítvány 20030119

Nyomdai munkák:

Arculat Nyomda Kft.

Baja, Attila u. 15. Tel.: 79/428-944

KÉZIRATOT, FÉNYKÉPET NEM ŐRZÜNK
MEG ÉS NEM KÜLDÜNK VISSZA.